

EGO

JANUARI 1991

Bibliothiek
Universiteit van Amsterdam
Van Asch van W...
112 VS U...
Telefoon 020-612674

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

**Vrouwen
in de
krijgsmacht**

**In dit
nummer o.a.:**

• Diensttijdverkorting • Bezeten van... parachutespringen • Onderzoek naar het inzetten van de krijgsmacht • De tv, de krant en het geweten • Meten met twee maten • Jansse Bagge Bend • Onbemind • Jim Odgren • De vendetta tegen de DDR • De Duitse verkiezingen • Boeken

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine van Hinte, Peter Samwel, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erkelens, Karen Heij, Pieter de Jager, Tom Janssen, Willy Lohmann, Frits Maas, Len Munnik, René Nauta, Leo van Opzeeland, Cor Out, Tom Pauka, Freek Pol, Wim Reinders, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wessel Visser, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Bijdragen in EGO verschijnen op persoonlijke titel en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs de visie van de redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Diensttijdverkorting	2
Vrouwen in de krijgsmacht	3
Jansse Bagge Bend	6
Bezeten van...	
parachutespringen	8
Metten met twee maten	11
De tv, de krant en het geweten	12
Gedicht	13
Het meisje van de	
luciferfabriek	14
Geen ochtendappèl (poster)	16
De vendetta tegen de DDR	18
Geheimen (Prikkels)/	
Peter van Straten	19
De Duitse verkiezingen	20
Opinieonderzoek naar vijand/	
vriendbeeld en het inzetten van	
de krijgsmacht	22
Jim Odgren	26
Onbemind/Vragen staat vrij	28
Boeken	29
Willy Lohmann	32

Foto:

pagina 25 Gerard van Erkelens

Diensttijdverkorting of de bokaal van de generaal

In zijn rubriek 'De Generale' - in 'Griffioen', Weekblad voor de Nederlandse militairen en hun gezinnen in Seedorf, Hohne en Langemannshof - blikt de kommandant van de 41ste Painbrig, Bgen P. Huysman, wekelijks terug op datgene wat hem in die periode zoal is overkomen of heeft beziggehouden.

In het nummer van 8 november jl. ging de generaal in op de diensttijdverkorting en wel in het bijzonder over het vervroegd afzwaaien van de oudere lichten. In de aanvang van zijn stukje betoogt schrijver nog begrip voor het feit dat dienstplichtigen hun verblijf in dienst vaak zien als een onderbreking van de burgerloopbaan of studie en dat velen deze periode daarom graag zo kort mogelijk willen houden. Maar dan verzucht hij: „Toch is het jammer dat een politiek besluit soms zo ver verwijderd ligt van de bestuurlijke logica.“ Om zijn klacht te beëindigen met: „We zitten daardoor met een paar gebakken peren.“ Het minste dat de lezer uit deze kritiek op de beslissingen van de minister (de diensttijdverkorting ook van toepassing te brengen op de lichten vóór 90-6) kan halen is wel dat deze generaal van mening is dat de politiek een bestuurlijk onlogische beslissing heeft genomen.

Wat zijn nu de 'gebakken peren' van de generaal Huysman? Dat het oefen- en verlofschema moet worden aangepast, dat de brigade toch al met zo'n 750 man moet worden ingekrompen met alle gevolgen van dien en dat de werkdruk bij de INDAS-eenheden zal gaan toenemen. Het vierde argument dat de generaal, omstandig, uit de doeken doet betreft de sterk verminderde kans om de vorig jaar gewonnen tankschiettrofee (de Canadian Army Trophy) dit jaar met succes te verdedigen.

De zienswijze van de generaal met betrekking tot de andere door hem aangevoerde argumenten kunnen we nog wel begrijpen, al delen wij die niet. Voor ons is de minister de morele verplichting voor de overigen - namelijk om de schade zo klein mogelijk te houden voor de kleine groep (39%) jonge mannen die daadwerkelijk in militaire dienst moet - met deze 'algehele kwijschelding' nog zo goed mogelijk nagekomen.

Maar dat een heuse generaal het winnen van een bokaal als een serieus argument durft in te brengen om aan te tonen dat de 'bestuurlijke logica' (bij een zo'n belangrijke beslissing voor duizenden dienstplichtigen) ver te zoeken was, getuigt misschien wel van veel moed, maar niet van veel kaliber.

Zolang generaals op dit nivo hun uitspraken blijven onderbouwen, zal, zo lijkt ons, de geneigdheid bij de politiek om ten aanzien van het te voeren beleid de oren te laten hangen naar de militaire top er bepaald niet groter op worden.

Redactie

Jaarboekje 1990

Volgens een al jarenlange traditie ontvangen de lezers van EGO elk jaar bij het decembernummer een zogenoemd jaarboekje. Dit keer gaat dat over de gevolgen van de ontspanning in de Oost - West verhouding voor de Nederlandse krijgsmacht en met name ook over het al of niet (moeten) voortbestaan van de dienstplicht. Het rijk met foto's en tekeningen geïllustreerde boekje (64 blz.) bevat een beschouwend artikel van defensie-minister A. L. ter Beek en een achttal interviews gemaakt door de journalist en radioreporter Jan Stoof. Voor belangstellenden zijn, zolang de voorraad strekt, nog exemplaren verkrijgbaar bij het bureau hoofdraadsman (zie adres op deze pagina).

Vrouwen in de krijgsmacht

Een proces van integratie

Eind februari zal er een conferentie voor vrouwelijke militairen plaats vinden in het Coornherthuis te Zeist (zie voor nadere gegevens het kaderstukje op de volgende pagina). Vooruitlopend op die conferentie plaatst EGO als 'opwarmertje' graag een drietal korte vraaggesprekken met vrouwelijke militairen, werkzaam bij de marine, de luchtmacht en de landmacht.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer, raadvrouw in Rotterdam/EGO-redacteur, ontmoette Imca Boon.

Carine van Hinte, vormingswerker Coornherthuis/EGO-redacteur, interviewde Irene Machielsen-Ploeg.

Immy Beijer, raadvrouw in Oirschot, sprak met Jolanda Mangnus.

Imca Boon is matroos 1 LDA (Logistieke Dienst Administratie) en zo'n twee jaar in dienst.

Imca, met welke verwachtingen ben je twee jaar geleden de marine binnen gestapt?

Ik werkte in een burgerbedrijf in de administratie en dat zag ik mezelf niet altijd doen. Mijn zus werkte bij de KLu en die had daar leuke verhalen over. Zelf wilde ik liever varen, dus dan moet je naar de marine. Tijdens de voorlichting over de KM werd ik steeds enthousiaster en ben gaan solliciteren. Tja, wat verwacht je dan. Ik was een keer in Den Helder geweest op doorreis naar Texel. En de verhalen die ik kende

gingen over de KLu, de KM is toch anders. Ik verwachtte in ieder geval variatie, niet de hele dag op kantoor zitten, kunnen sporten en wat van de wereld zien. De militaire opleiding en het sporten leek me heel leuk.

Hoe zijn de ervaringen tot nu toe

Dit is mijn eerste vaste plaatsing, dus veel ervaring heb ik nog niet. De opleiding, eerst in Den Helder en daarna in Amsterdam, heb ik als heel positief ervaren. Ook mijn takenboektijd hier op de Van Ghentkazerne was goed. Deze plaatsing op het commandement bevalt me prima, maar ik hoop toch in de toekomst ook te gaan varen. Ik ben beroeps en dan vaar je meestal na zo'n jaar of

vier. Met de ontwikkelingen in de Golf kan dat best anders worden.

Doen de ontwikkelingen in de Golf je anders tegen je werk aankijken?

Het gaan naar de Golf hoort bij mijn werk, dus als het aan de orde is zal ik zeker gaan, dan kun je moreel gezien geen nee zeggen. Maar om nu te zeggen dat ik daar met plezier aan denk, natuurlijk niet. Het is daar menens en dat is toch wat anders dan een plezierreisje. Als militair, beroepsmilitair, is het je taak, dus je gaat.

Het beïnvloedt mijn werken hier nu niet. Het bevalt me nog steeds prima en ik ga iedere dag met plezier naar de kazerne. Vooral de sfeer, het samen doen van dingen vind ik heel belangrijk. En dan de sensatie over de toekomst. Ik weet niet wat me allemaal nog te wachten staat, waar ik geplaatst wordt, wat ik nog van de wereld krijg te zien en wat ik ga meemaken. Die onzekerheid maakt dat ik het als een uitdaging kan blijven zien. Dat is anders dan in de burgermaatschappij.

Speelt carrière-maken ook een rol?

Daar pin ik me niet op vast, ik zie het wel op me afkomen. Ik ben beroeps geworden om de zekerheid te hebben dat ik kan blijven. Na acht jaar bij de KM ben je te oud om ergens anders helemaal opnieuw te starten. Ik heb nog weinig meegemaakt, heb niet gevaren, ben niet in de West geweest, het is nu dus moeilijk te zeggen of ik echt carrière wil in de marine. Alhoewel... als ik voor de korporaalsopleiding zak, zie ik me toch ook niet op mijn ouwe dag als eerste klas rondlopen.

Theoretisch gesproken wordt ik sergeant-majoor, maar dan zijn we al weer heel wat jaartjes verder.

Op welke manier speelt je vrouw zijn in de KM een rol?

Hiervoor werkte ik ook in een bedrijf met meer mannen dan vrouwen. Natuurlijk niet in de verhouding zoals hier, waar we met zes vrouwen zijn. Maar je merkt het eigenlijk niet, we sporten gemengd en ook op de werkplek wordt er geen onderscheid gemaakt.

In het begin sportten we als vrouwen met elkaar en zochten elkaar wat vaker op. Dit is eigenlijk leuker. Een goede verstandhouding onderling, mannen én vrouwen, is toch wel het belangrijkste. En als we een vrouwenonderonsje willen hebben kan dat toch wel.

Nadelen omdat ik vrouw ben kom ik niet tegen en ben ik ook niet tegengekomen.

Imca Boon tegen de klimtoren op de Van Ghent-kazerne in Rotterdam

Hoe ziet de toekomst er voor vrouwen in de KM uit?

Ik hoop goed. Ik hoop dat er veel meer vrouwen komen, misschien komen we dan tot de totale acceptatie en integratie.

De KM is wel een organisatie voor vrouwen?

Tegenwoordig kan alles gemengd. Vroeger dacht men dat mannen ook geen huishouding zouden kunnen runnen. Nu weet men wel beter. Dat komt bij de marine misschien ooit ook wel.

Hoe ziet jouw toekomst eruit?

Voorlopig zit ik bij de marine, ik heb nog een hoop te ontdekken...

Irene Machielsen-Ploeg, sergenteant 1, werkt bij Directie Personeel KLu, waar zij zich bezig houdt met de rechtspositie van KVV-ers beneden de rang van tweede luitenant.

Irene Machielsen-Ploeg

Irene, waarom heb jij gekozen voor de luchtmacht?

Die keuze was in het begin helemaal niet zo duidelijk. Ik zat op de ULO en wilde eigenlijk solliciteren bij de politie. Van die plannen was ik meteen genezen toen ik een ernstig verkeersongeval zag gebeuren, waarbij gewonden vielen, dat was niets voor mij. Ik koos voor de KLu, waarom? Een advertentie, of misschien het feit dat ik vlak bij Zeist, waar ook een luchtmachtonderdeel was, woonde? Ik weet het echt niet meer, het is al zo lang geleden. Pas bij het invullen van de sollicitatieformulieren werd de keuze bewuster. Het viel me op dat binnen de Koninklijke Luchtmacht meer en andere beroepsmogelijkheden waren dan in het burgerleven. Uit een heel rijtje beroepen heb ik toen gekozen voor chauffeur. In 1969 was een rijbewijs nog een luxe en het leek me heerlijk om mijn tijd al rijdend door te brengen. Niet tussen vier muren, maar vrij achter het stuur. Ik koos niet bewust voor een baan in uniform, alhoewel... zowel de politie als militair zijn uniformfuncties. Misschien

Foto Frank Spoelstra

werd die keuze wel onbewust bepaald door het milieu waarin ik opgegroeid ben: mijn vader en twee van mijn broers waren in die tijd beroepsmilitair.

Hoe zijn je ervaringen bij de KLu?

De functie van chauffeur werd op den duur een teleurstelling. Als vrouw was je, door allerlei regels, beperkt inzetbaar. Werken deed ik alleen van acht tot vijf uur. En dat betekent dat je als chauffeur maar een beperkt gebied kan bestrijken. Bovendien reden we alleen in een VW of een Combi en dat werd op den duur eentonig. Maar bovenal gaven de regels je een gevoel van onvolwaardigheid. Vanwege die beperkte inzetbaarheid had de leiding je liever niet en dat terwijl je zelf juist veel meer wilde. Na vijf jaar hield ik het voor gezien als chauffeur en heb ik omscholing aangevraagd voor administratieve taken. Vervolgens heb ik de onderofficiersopleiding gedaan en werd ik specialist Administratieve Zaken. Mijn doel was personeelszaken, en via de praktijk en een aantal cursussen bereikte ik dat in 1984.

Werken hier heeft voor mij meer inhoud. Je bent met mensen bezig en hebt daarvoor meer verantwoordelijkheid. Als jij een fout maakt wordt daar een mens de dupe van.

Naast mijn werk ben ik 'wat' actief in de vakbond Ons Belang. Ik ben vice-voorzitter van de werkgroep 'Vrouw in de Krijgsmacht' van de AFMP, een federatie waar Ons Belang en de VMTB (een vakbond voor technisch specialisten) in op zullen gaan. Daarnaast ben ik afdelingsbestuurslid in Den Bosch. Voor mij heeft dat te maken met het solidariteitsprincipe. De vakbond heeft veel werkstelligt en als je daar een graantje van meepikt, moet je daar op z'n minst ook voor betalen. Hoofdbestuursleden hebben mij over de drempel gehaald om actief te worden, ze hebben me erin geprikt.

Speelt het feit dat je vrouw bent ook mee in je werk?

Dat is een moeilijk te beantwoorden

vraag, daar kun je positief en negatief op antwoorden. De aanwezigheid van vrouwen is medebepalend voor de omgang en de gesprekken die worden gevoerd. Het gaat niet meer uitsluitend over vrouwen en sex. Er kan tegenwoordig ook over andere zaken worden gesproken. Een hobby, vereniging, gezin, een zoon die afstudeert of andere huis-, tuin- en keukenonderwerpen worden ook belangrijk. Als vrouw ga ik er dan ook gemakkelijker bij zitten. Ook denk ik dat de aanwezigheid van vrouwen op het werk mannen minder eenzijdig maakt. Niet meer alleen gericht op dat werk, maar ook op de situatie thuis en hun verantwoordelijkheden daar. Niet meer zo ego-tripperig!

Hoe zie jij de toekomst van vrouwen in de Nederlandse krijgsmacht?

Er zijn ontzettend mooie plannen en ontzettend mooie woorden. Het positieve actieplan voor de vrouw in de krijgsmacht bijvoorbeeld. Over de uitvoerbaarheid van het plan is een enquête onder alle vrouwen, en een paar mannen die met vrouwen werken, gehouden. Dan blijken vrouwen heel conformistisch te zijn, bang om lastig gevonden te worden. Tijdens het invullen van de enquête hoorde je dat steeds. Dus geen voorkeursbehandeling voor vrouwen, geen versnelde bevordering. En dat terwijl er in de zeventiger jaren wel een bevorderingsstop voor vrouwen op korporaalsniveau is geweest.

Er was destijds een heel beperkte keuze in functies, waardoor vrouwen een grote achterstand hebben, die moeilijk is in te halen. En vrouwen laten zulke dingen nog steeds toe.

Bij de integratie van mannen in vrouwenberoepen worden toch ook geen enquêtes gehouden. Bij de verpleging is dat geruisloos gebeurd, salarisverhoging was het gevolg.

Ik denk dat we tot het jaar 2000 nog heel hard moeten vechten en onszelf moeten blijven bewijzen om vrouwen een toekomst te geven in de luchtmacht. Volledige integratie kan alleen als er een mentaliteitsverandering heeft plaats-

gevonden. Dat lukt niet in twintig jaar, dat heeft alles met opvoeding, thuis en op school, te maken en zal pas voor de volgende generatie van toepassing zijn.

Hoe zie je je eigen toekomst?

Dat sluit voor mij aan bij het vorige punt. Ik zal me ten opzichte van mannen heel goed moeten bewijzen om staande te blijven, totdat mannen en vrouwen op dezelfde wijze denken en doen.

Stralend komt ze binnen, ze heeft er duidelijk lol in. Lang donker haar, blauw lijntje onder haar ogen, zilveren ringen aan haar vingers: Jolanda Mangnus, 19 jaar (bijna 20) en in dienst als KCV-ster sinds januari 1990.

Eerst de opleiding in Bussum, die bestond uit een maand algemene militaire opleiding en aansluitend een maand functieopleiding voor de intendance. Daarna werd Jolanda geplaatst in Oirschot. Ze versterkt 11 tankbataljon als huzaar, bij de bevoorradings, op de administratie. Een huzaar is bij de cavalerie wat bij de infanterie een soldaat is. En, Jolanda is zelfs huzaar 1e klasse.

Jolanda Mangnus

Jolanda, hoe ben je ertoe gekomen om het militaire leven in te stappen?

Ik wilde eerst eigenlijk bij de marechaussee werken. Mijn vader had verteld dat het daar wel leuk is. En, dat leek mij eigenlijk ook wel. Dat met de marechaussee ging niet door. Maar ze hadden wel een plek bij de Landmacht voor me. Nou, dat vond ik ook prima. Beetje bikkelen, lol hebben, uniform aan. Ik heb jaren bij de scouting gezeten (gidsen, roan's) en ik stelde me werken bij de Landmacht voor als iets wat daarop leek. Een beetje zwaarder, maar dat vond ik wel o.k.

En het is niet tegen gevallen, zeker niet.

O, als ik mocht kiezen, dan was ik het liefst op oefening. Hoewel het niet altijd prettig is, als het nat en koud is, vind ik op oefening gaan toch het leukste. Op kantoor is het ook wel aardig hoor, maar op oefening is ruiger, en dat trekt me wel.

Wat zijn je ervaringen tot nu toe?

Prima, we hebben veel lol. Ik vind het werk leuk en ik heb een stel prima collega's. En ze zijn ook tevreden over mij. Ik heb pas een tevredenheidsbetuiging gehad. Omdat ik enthousiast ben en mijn werk goed doe.

Vrouwen lopen er nog steeds niet zoveel rond binnen Defensie, hoe denk je daarover?

Nou, ik denk dat je stevig in je schoenen moet staan. Je moet goed tegen kritiek kunnen en je niet alles aantrekken. Kijk, ze maken regelmatig opmerkingen, die best hard zijn. Maar ik verdedig me wel!

Er worden soms ook grove moppen verteld. Daar moet je ook tegen bestand zijn. Nou moet ik zeggen dat ik, voordat ik in dienst ging, niet echt een lieverdje was. Brutaal, druk, ik had mijn woordje wel klaar. Dat komt hier prima van pas. Maar ik ken ook meisjes die er niet zo goed tegen kunnen. Die trekken zich alles persoonlijk aan.

Ik vind het kader soms best bezorgd. Vragen ze of iets niet te zwaar voor je is, of ze helpen je eerder dan dat ze een man zouden helpen. Maar echt overdreven is het niet.

Ik moet ook eerlijk zeggen dat ik het wel kan begrijpen, dat sommige beroeps niet staan te springen om vrouwen in dienst te nemen. Er zijn toch wel wat vrouwen die er met de pet naar gooien, of die het niet volhouden. Dan zitten ze niet te wachten op wéér een vrouw. Het is natuurlijk voor een groot gedeelte toch hoe je jezelf opstelt. Kijk, ik heb gewoon plezier in m'n werk. En dan ga ik dus meestal vrolijk aan de slag. O, ik vind het niet altijd leuk dat ik op de kazerne moet wonen, omdat thuis te ver weg is. De kazerne is niet echt gezellig. Maar je probeert er toch iets van te maken. Ik slaap nu alleen op een kamer, eerst had ik nog een maatje, en dat was stik-gezellig. Jammer dat ze weg is. Maar er zijn ook meiden die het helemaal niet met elkaar kunnen vinden. Dan heb je het niet makkelijk!

Heb je wel eens nagedacht over de toekomst van het Nederlandse leger?

De laatste tijd hoor en lees je natuurlijk wel over bezuinigingen. En de diensttijd die nog maar 12 maanden is. Ik weet het niet. Misschien hebben we over een aantal jaren een klein leger dat uit beroepsmensen bestaat. Maar ik weet het niet. Er is ook al zo'n tijd geen oorlog geweest. Toen ik bij het leger ging werken heb ik er eigenlijk ook niet over nagedacht, dat ik wel eens in een oorlog terecht zou kunnen komen als soldaat. Daar denk ik nu wel eens aan, nu met de Golf. Maar, nee, ik heb niet echt een duidelijk beeld over het Nederlandse leger in de toekomst.

En je eigen toekomst?

Daar denk ik wel over na. Ik heb nu nog een jaar en twee maanden voor de boeg bij Defensie. Voordat ik hier werkte heb ik in een kennel gewerkt en dat vond ik heel erg leuk. Nu ben ik bezig om een cursus dierenverzorging te doen. Die duurt nog 10 maanden. En dan wil ik mijn papieren halen om een kennel of een dierenpension te kunnen openen. Aan de andere kant, ik zou nog best een tijd in het leger willen werken, want het bevalt me goed. Ik probeer KVV-er te worden. Het ligt er een beetje aan wat ik dan kan doen en waar. Maar, wie weet hebben ze over ruim een jaar wel weer een andere leuke plek voor me.

Conferentie

Vrouwen in de krijgsmacht

Een conferentie met dit thema, speciaal bestemd voor vrouwelijke militairen uit alle krijgsmachtdelen, wordt gehouden op 25, 26 en 27 februari 1990 in het Coornherthuis, humanistisch vormingscentrum voor militairen, in Zeist.

Ontmoeting van vrouwen uit, andere, krijgsmachtdelen en het uitwisselen van ervaringen staan tijdens deze conferentie centraal.

Na de eerste kennismaking is er een inleiding over vrouwen in de militaire (voornamelijk mannelijke) organisatie. Afhankelijk van interesse, behoeften en voorkeur wordt het programma met de deelnemers verder ingevuld.

Er wordt gewerkt in kleine groepen en er is ruim tijd ingepland voor informele kontakten.

Enkele praktische zaken:

- De conferentie begint op maandag 25 februari om 10.00 uur en wordt op woensdag 26 februari afgesloten met een lunch.
- De conferentie wordt georganiseerd door het Coornherthuis in samenwerking met de dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging; raadvrouwen en vormingswerkers begeleiden het geheel.
- Krachtens AMAR, art. 85, pt R en RR dpl. 49 lid 1q kan iedere vrouwelijke militair hieraan deelnemen.
- Een Bewijs Ophouding Voeding, kan bij de administratie van het onderdeel worden opgevraagd (indien van toepassing).
- De eigen bijdrage is f 15,-.

Voor meer informatie en een uitgebreid programma:

Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Telefoon: 03404-14060.

Jansse Bagge Bend

Ruim zeven jaar Limburgs popsucces

De naam van de Jansse Bagge Bend is voor de meeste Nederlanders onverbreekelijk verbonden met de hit 'Sollicitere'. Plotsklaps was de Limburgse Jansse Bagge Bend in 1983 in de hoogste regionen van de hitparade te vinden met een uitermate originele vertolking van de gouwe ouwe 'Gimme Some Lovin' van de Spencer Davis Group. Wekenlang hoorde je te pas en te onpas de gevleugelde kreet 'Hubse al gesjreve?'. Nederland moest 'Sollicitere' en de Jansse Bagge Bend stond in Toppop, Nederland Muziekland, 'Los Vast' en in nog veel meer televisie- en radioprogramma's. Ook mocht de groep het genoegen smaken om op te treden op een van 's Neerlands oudste popfestivals 'Pinkpop'.

Onlangs werd door de Zuid-Limburgse platenmaatschappij Marlstone de compactdisc 'Hie Vriev' uitgebracht. De cd bevat een overzicht van JBB-werk uit de laatste zeven jaar. Reden genoeg voor EGO om uitgebreid aandacht te besteden aan het Jansse Bagge-fenomeen.

'Zaate Hermenie'

De Jansse Bagge Bend werd aan het eind van de jaren zeventig bij toeval opgericht, toen het jongerencentrum Tsjé in het Limburgse Susteren een aantal mensen van de 'zaate hermenie' Aspro Broesj benaderde voor deelname aan de jaarlijkse Limburgsessie. Een 'zaate hermenie' (dronken harmonie) is een gezelschap musici dat ten tijde van het jaarlijkse carnavalsfeest van kroeg naar kroeg trekt en meeloopt in carnavalsoptochten. Men speelt dan carnavalsliedjes en neemt doorgaans in ruime mate het bekende gerstennat tot zich. In sommige delen van het land spreekt men ook wel van dweilorkesten.

De naam 'Aspro Broesj' verwijst naar het bekende medicijn dat de leden van de 'hermenie' in ruime mate innemen de ochtend na hun kroegentocht ter bestrijding van hoofdpijn. De deelname van de 'Aspro-Broesj' leden aan de genoemde sessie werd een doorslaand succes. In de jaren daarna beklommen de leden van de 'zaate hermenie' die zich inmiddels Jansse Bagge Bend waren gaan noemen, regelmatig het podium en zetten stevast de zalen waar ze speelden op de kop.

'Sollicitere'

Toen een zelf opgenomen demo-bandje van 'Sollicitere' via KRO-d.j. Hubert van Hoof in handen kwam van de Limburgse maatschappij Marlstone ging de bal aan het rollen. De single werd opgenomen en uitgebracht door Telstar op het Sky label. Niemand minder dan Frits Spits gaf 'Sollicitere' alle steun. De top 10 hit was geboren. De aanbiedingen

voor optredens stroomden binnen. Daar werd door de band maar selectief gehoor aan gegeven, de JBB-leden wilden hun banen niet in gevaar laten komen. Zij weten immers als geen ander wat solliciteren betekent...

Het single-succes van 'Sollicitere' heeft de band nadien niet meer kunnen evenaren. JBB scoorde vooral in het eigen achterland (Limburg en de grensstreek in Duitsland en België) zonder tot de nationale hitladders door te dringen. De singles die volgden op 'Sollicitere' kregen vooral aandacht van de Limburgse ROZ (later Omroep Limburg) en de Belgische vrije radio's.

Inspiratiebronnen

De muzikale inspiratiebronnen van de Jansse Bagge Bend zijn legio. In de JBB-sound zijn onmiskenbaar elementen van soul en rhythm & blues terug te vinden. De duidelijke aanwezige blazersectie, voor een belangrijk deel geschoold door de plaatstelijke harmonie, zorgt soms voor een soul-sound, dan weer voor originele ska-klanken. Een voor de hand liggende inspiratiebron is verder de Ierse band 'the Pogues' die net als de Jansse Bagge Bend veel belang hecht aan het feestgehalte van muziek. Voorts zijn ook sporen van de Limburgse troubadour-traditie, de 'Vas-

tenaovend' en de Duitse Schlager in de muziek van de Jansse Bagge Bend terug te vinden.

Elpee's

De eerste elpee van de band, 'Flazjelét-tentaere' getiteld, kwam in 1983 uit. De plaat bevat twaalf stukken waaronder enkele inmiddels Jansse Bagge-klasiekers. Naast 'de Mek' (JBB interpretatie van 'Land of 1000 Dances' van Wilson Pickett) zijn vooral de uitvoeringen van de ska-classics 'Dans Amelberga' (Dance Cleopatra Dance van Prince Buster) en 't Knon op de Mert' (Guns of Navarone) sterke nummers. JBB laat verder op deze elpee zien meer te zijn dan een feestband alleen. De Limburgse teksten zijn naast spitsvondig ook kritisch. In 'Sollicitere' (met tekst van bassist Evert Masthoff) wordt op een ironische manier de sollicitatie-tredmolen van de werkloze medemens beschreven, terwijl in 'de Mek' juist de sleur van de werkende mens die zich in het weekeinde laat vollopen, wordt bezongen.

Vier jaar en een aantal singles later komt in 1987 de elpee 'Totze Kotze' uit. Bekendste nummer van deze elpee is de JBB-interpretatie van Van Morrison's 'Gloria' dat bij de JBB 'Proemevlaai' is gaan heten. Het nummer heeft de verslaving aan Proemevlaai, een lekkernij van de plaatselijke Susterse bakker, tot onderwerp.

Andere in het oog en oor springende vertolkingen van nummers van andere artiesten zijn de ska-versie van het Shadows nummer 'Apache' (bij de JBB heet het nummer 'Aw Patsje'), 'Nuuj Helde' (oorspronkelijk 'No More Heroes' van the Stranglers) en 'Miss Verkeeze' ('Go For It' van Joe Jackson).

Op 'Totze Kotze' zijn voor het eerst een tweetal JBB-versies van Pogues-songs te vinden, een groep die de JBB steeds meer lijkt te gaan inspireren. Het gaat hierbij om 'De Sjlaag om de Koppeleberg' ('Battle of Brisbane') en 'Prakkezeere' ('Rainy Night in Soho'). Het laatste nummer is een slijper van het zuiverste water en is een ietwat sentimentele, maar wel goudeerlijke, terugblik op de woelige jeugdijaren van de JBB oudere jongeren.

Het album bevat verder een drietal geheel eigen nummers. 'Kommer en Kwel' is een kritiek op het opkomend neo-fascisme en 'De Rotte' behandelt het bekende krantenthema 'Man lag weken lang dood in huis'. In het nummer 'D'n Hoofnzenjeur' is eveneens een ferme

dosis maatschappijkritiek verwerkt. De 'hoofdinzenjeur' (een personage bekend uit de Limburgse mijnen) wordt gebruikt als metafoor voor God die met lede ogen moet toezien hoe zijn bedenksel 'ruimteschip aarde' naar de knoppen gaat.

In 'de Rotte' en 'D'n Hoofinzenjeur' is onmiskenbaar de hand van zanger/gitarist Henk Steyvers te herkennen die, naast het feit dat hij zijn rol van frontman op de Bühne uitstekend vervuld, gezegend is met een bijzonder liedjeschrijverstalent. Steyvers was ooit lid van de groep Carboon, een groep die met het dialectalbum 'Witse Nog Koempel' de gouden status wist te bereiken. De arrangementen van beide nummers zijn afkomstig van toetsenman Eric Lambermon (ex-lid van de legendarische Nijmeegse band 'the Booze Brothers'), muzikaal een sleutelfiguur in de band.

Live optreden

Wie het fenomeen Jansse Bagge Bend echt wil leren kennen moet de band één of liefst meerdere keren 'live' te keer zien gaan. Geheel in tegenstelling tot de meeste Nederlandse popbands is de JBB-concertagenda overvol en dat geldt evenzeer voor de zalen en feesttenten waar de band speelt. In de regio Limburg en omstreken staat menig week-end de Jansse Bagge Bend geprogram-

meerd. Dat betekent stevast dat gedurende twee uur de complete gekte uitbreekt en niet in de laatste plaats dat de bierpomp voortdurend in de stand 'open' staat. Het is bijna regel dat de uitbaters van zaal of feesttent de groep na het optreden onmiddellijk willen vastleggen voor het daaropvolgende jaar. De JBB-agenda voor 1991 loopt dan ook al aardig vol.

Het is een grote uitzondering wanneer bij een optreden van deze Limburgse 'local heroes' minder dan 500 betalende bezoekers de kassa passeren. Het komt vaker voor dat de zaalhouder weken van te voren het bordje 'uitverkocht' moet ophangen.

Voor wat de bezoekersaantallen van de concerten betreft mag de Jansse Bagge Bend zich dan ook absoluut tot de Nederlandse top rekenen. Zo werd vorig jaar in Maastricht gespeeld voor ruim 1200 mensen, kwamen in Schimmert om en nabij de 1600 JBB-fans opdagen en werd in Born bijna het aantal van 2000 gehaald.

Naast Limburg behoren de Duitse en Belgische grensstreek, Brabant en ook de Achterhoek tot het werkterrein van de groep. De JBB is in meerdere opzichten te vergelijken met de groep Normaal, die het net als JBB moet hebben van een grote schare fans op het platteland. Momenteel doet het gerucht de ronde dat de JBB dit jaar zal optreden op

de Normaal-fandag in het achterhoekse plaatsje Zelhem.

'Hie vrieve'

Dat er een verantwoorde selectie uit het oeuvre van de Jansse Bagge Bend op compactdisc zou uitkomen was slechts een kwestie van tijd. De leden van de JBB zijn zelf verantwoordelijk voor de selectie van de nummers die op de onlangs verschenen cd 'Hie Vrieve' zijn opgenomen. Behalve de eerder op grammofoonplaat uitgekomen nummers bevat de cd een drietal nieuwe nummers. 'Frieste wie de biëste' is een vertaling van de Pogues-hit 'Fiësta' en geeft een treffende schets van de zomerse tentfeesten die veelvuldig in Limburg worden gehouden en die stevast tot het werkterrein van de JBB behoren.

'Verlaege' is van origine een nummer van de Duitse popzanger/acteur Marius Müller Westerhagen en roept alle verlezen mensen op hun schroom af te leggen.

De hilarische afsluiter van 'Hie Vrieve' is 'Blief bie de Mam'. Deze versie van Tammy Wynette's 'Stand by your man' is de getuigenis van een man wiens huwelijk in een sleur terecht is gekomen en die met smart terug denkt aan de tijd dat hij nog bij zijn moeder woonde. 'Jansse Bagge goes country!'

Paul Rutten

Bezeten van... parachutespringen

'Dat fantastische gevoel is heel moeilijk te verwoorden'

Over weinig sporten zijn de meningen zó verdeeld als over parachutespringen. Wat de één ervaart als het summum van genot, doet bij een ander, alleen al bij de gedachte, de rillingen over de rug lopen. In de artikelen-reeks 'Bezeten van...' sprak EGO-redakteur Wim Heij met Tint Robert van Zanten (25) over wat hem ertoe had gebracht met parachutespringen te beginnen. Geen blaartrekkende en bloedstollende verhalen, bol van stoerheid en stoutmoedigheid, maar het onopgesmukte relaas van een echte liefhebber.

Robert van Zanten, tijdens de diensturen kommandant van het A-mortierpeloton van het 45ste Painfbat te Steenwijk, vertelt eerst hoe hij zijn reeds lang aanwezige interesse omzette in een daadwerkelijk beoefenen van deze sport. Vervolgens lopen we alle stappen langs op weg naar het A-brevet, in militaire termen vertaald 'de wing'.

inderdaad met theorielessen in een leslokaal. Van alles word je uitgelegd, hoe de dingen heten en natuurlijk ook wat je moet doen als de parachute het niet goed doet. Ik vond de theorie best interessant en uiteraard heel nuttig.

Dingen die eventueel mis zouden kunnen gaan kunnen ze je niet voordoen, maar alleen vertellen. Betekent dat dat je tot aan het moment dat je gaat springen al die tijd met het gevoel rondloopt dat er wel eens iets mis zou kunnen gaan en dat je dan mag hopen dat je nog weet wat je dan moet doen?

Ik weet het niet... Ik denk dat dat heel persoonlijk is. Zelf had ik het gevoel dat alles goed zou gaan, omdat de cursus die ik had gevolgd op het Para-centrum Hoogeveen echt héél goed was en dat ik alle vertrouwen had in mijn instructeur. Ik ben echt begonnen met de gedachte dat wanneer ik met hem zou springen er absoluut niets fout zou kunnen gaan. Ik denk dat zoiets heel belangrijk is.

Er wordt dus veel aandacht besteed aan dingen die eventueel fout zouden kunnen gaan?

Zonder meer. Ze lieten bijvoorbeeld zien hoe de parachute eruit zag als bepaalde dingen fout gingen. Dat ging allemaal aan de hand van grote tekeningen. Dat werd je zo goed uitgelegd, dat wanneer er iets niet in orde zou zijn ik het gevoel had precies te weten wat ik dan zou moeten doen. Je hebt altijd de mogelijkheid om iets te herstellen. Daar komt nog bij dat, met het eerste wat je moet doen wanneer je aan de parachute hangt, allerlei eventuele storingen direct al worden opgeheven. dat wil zeggen dat je parachute gelijk goed hangt wanneer je al die handelingen hebt uitgevoerd. Ook dat is best geruststellend. De instructie was werkelijk uitstekend.

Hoe lang beoefen je deze sport al?

Dat is nog maar heel kort. Sinds mei van dit jaar ben ik met springen begonnen.

Wat beweegt iemand ertoe te gaan parachutespringen?

Het had al geruime tijd mijn interesse. Ik had menige fotoreportage bekeken en mij proberen voor te stellen hoe het zou zijn om door het luchtruim te zweven. In toenemende mate werd ik nieuwsgierig om de wereld eens van bovenaf te bekijken en hoe het voelt om te vliegen als een vogel door de lucht. En met de matras, de brede valschermer, zweef je ook echt door de lucht, in tegenstelling tot met de bolvormige parachute. Dat is 'slechts' een kwestie van vallen.

'Ik werd steeds nieuwsgieriger de wereld eens van bovenaf te bekijken'

Wat voor type mensen bedrijven deze sport?

Om daar een algemene typering voor te geven vind ik moeilijk. Wel is mij opgevallen dat de mensen die deze sport lang beoefenen één ding gemeen hebben: ze zijn prettig gestoord. Ik doel dan met name op die mensen die alleen maar vrije val doen en van heel grote hoogte, vaak ook nog groepsgewijs, het zogenaamde figuurspringen. Die lieden zorgen overigens wel voor de nodige gezelligheid op zo'n springcentrum hoor. Ik vond dat tenminste wel leuk.

De mensen die het voor het eerst doen, zijn mensen die op zoek zijn naar iets wat ze nog nooit eerder gedaan hebben, iets van grensverleggen. In de geest van: kan ik dat wel en vooral durf ik het ook? Iedereen heeft al ik weet niet hoe vaak grote verhalen gehoord over het parachutespringen, zeker binnen het krijgsmachtbedrijf waar je velen met zo'n wing op ziet lopen. Dan komt er zo'n moment dat je denkt 'ik ga het ook eens proberen'. En daar moet je dan natuurlijk de nodige centen voor over hebben.

Zo'n cursus begint, veronderstel ik, met theorielessen. Vertel daar eens iets over.

Voor dat je er naar toe gaat heb je al een cursusboek toegezonden gekregen, een boek boordevol informatie, dat je doorgenomen moet hebben alvorens je er voor de eerste keer komt. Dan begint het

Robert van Zanten: 'Met de matras, dat brede valschermer, zweef je ook echt door de lucht...'

Foto: Wim Heij

Bij het landen gaat er nog weleens iets mis. Wordt dat nog ingeëoefend?

Op sommige para-centra wordt wel gebruik gemaakt van landingstoestellen, maar dat is, meen ik, met name voor de bolspringers. Bij de bol val je harder dan met een matras, waar ik mee gesprongen heb. Bij de bol moet je met twee voeten landen terwijl je met een matras, bij wijze van spreken, op één

Foto's: Jolanda van Zanten

teen nog goed terecht komt. Zo groot is dat verschil. In Hoogeveen was het landen puur theorie en kon daar niet worden nagebootst.

Ik heb eens gelezen dat men op een para-centrum het landen inoefende door je van een kast van een paar meter hoog af te laten springen. Dat werd tijdens mijn opleiding niet gedaan.

Zit er tussen de theorie en in het vliegtuig stappen nog iets?

Ja. Het verrichten van praktische handelingen. Ik zal een voorbeeld geven. Je hangt in een harnas en dan heb je bijvoorbeeld een 'twist', dan zitten je draden gedraaid, en daar moet je dan uit zien te komen. Iets anders is nog het trekken van de reserve-parachute, dat wordt ook in het harnas beoefend. En tenslotte het instappen in en het springen uit het vliegtuig.

Na die tussenfase komt dan eindelijk het moment dat je voor je eerste af-sprong de lucht in gaat. Was je nerveus?

Om eerlijk te zijn had ik daar niet zoveel last van. Je gaat het vliegtuig in, op een gegeven moment ben je op hoogte, de deur gaat open – een geweldige hoop lawaai en een stoot wind knalt er naar binnen – en dan is het eindelijk zover.

'Op het moment dat ik sprong was ik even alles kwijt'

Dat alles maakte mij nauwelijks nerveus. Het vliegtuig uitstappen, onder de vleugel, ook nog niet. Dan krijg je de kreten 'ready?' en 'go!', waarbij je op 'go!' springt. Nu, op het moment dat ik sprong was ik even alles kwijt. Wanneer je afspringt moet je tellen, hè. Ik

weet dat ik één geroepen heb en meer niet, daarna hing ik al aan de parachute. Die wordt automatisch uitgetrokken, ook dat is, in het begin, een stukje veiligheid. Dat noemen ze de static-lijn. Die lijn zit aan het vliegtuig vast en aan de bovenkant van je parachute en die trekt je parachute, zeg maar, uit je rugzak. Vanaf het moment dat ik aan de parachute hing ging alles goed.

Die static-lijn is alleen de eerste keer?
Dat hangt er van af hoe goed je afspringt. Ik heb een cursus gedaan van acht sprongen en als je goed vorderingen maakt mag je de laatste twee, drie sprongen zonder static-lijn maken. Dat

... in tegenstelling tot en met de bolvormige parachute'

is dus vrije val, waar je in principe ook voor wordt opgeleid.

'Onwillekeurig kijk je toch naar beneden...'

Jij was dus niet zo nerveus toen je voor de eerste keer naar boven ging. Anderen wel?

Wij waren met een groepje van zes naar de cursus gegaan. Van die zes waren er twee die moeite hadden toen de deur open ging. Anderen hadden moeite toen ze onder de vleugel moesten gaan staan. Dat is ook best wat angstig. Onwillekeurig kijk je toch naar beneden en denk je 'dat is best een heel eind'.

Wanneer je op het laatste moment voor de sprong toch niet durft dan is het niet zo dat zo'n instrukteur je eruit duwt? (grinnikt) Nee, zo gaat dat niet. Wanneer een kursist, op het laatste moment, toch niet durft, dan wordt hij weer terug meegenomen.

Is het mogelijk dat een instrukteur denkt 'die vent is zo verkrampt, die gaat niet naar beneden?'

Ook dat is mogelijk. Dan wordt er ingegrepen en moet betrokkene eerst nog maar weer wat grondoefeningen doen.

Hoeveel sprongen heb jij gemaakt met de static-lijn, Robert?

Alle acht. De eerste vier om bij de af-sprong te leren zo stabiel mogelijk in de lucht te komen liggen. Daar is een speciale springhouding voor, je moet proberen het vliegtuig na te blijven kijken en je armen en benen te spreiden. Wanneer dat goed is dan mag je de dummy trekken. Dat is een koord dat normaal gesproken aan de parachute zit en waarmee je je valscherp kunt openen. De dummy is een klein stukje touw met

een handgreepje waar je aan trekt. Dat is ter nabootsing van het springen vrije val. Je doet de bewegingen maar het is de static-lijn die je parachute eruit trekt. Het lijkt er dus op alsof hij zelf alle handelingen gedaan hebt. Wanneer je dat goed kunt mag je pas vrije val doen. Heb je maar acht sprongen dan bereik je dat stadium alleen maar wanneer je echt heel goed bent.

Het moeilijkste is om stabiel in de lucht te liggen. Bij iedere beweging die je maakt beweegt namelijk je hele lichaam, en dat beïnvloedt je ligging. Je kunt het nog het beste vergelijken met het uit een rijdende auto steken van een arm.

Beschrijf het gevoel eens wanneer je door de lucht zweeft.

Even een merkwaardige gewaarwording, geen grond meer onder de voeten. Direkt daarna word je overmand door een heerlijk gevoel. Ik voel me echt een vogel die, bij wijze van spreken, overal naar toe zou kunnen vliegen. Tot op zekere hoogte is dat ook zo, want de matras waar ik mee heb gesprongen was bestuurbaar. Je kunt er alle kanten mee uit behalve naar boven. Dat fantastische gevoel is heel moeilijk te verwoorden.

Hoe lang duurt zo'n sprong ongeveer?

Dat is van een aantal factoren afhankelijk. In de eerste plaats natuurlijk de hoogte waarvan gesprongen wordt. Verder van het weer. Veel wind betekent sneller naar beneden. Bij veel warmte, dus een hoop thermiek, blijf je langer hangen. Mijn sprongen varieerden van vijf tot vijftien minuten.

Ben je wel eens verkeerd terecht gekomen?

Bij mijn tweede landing trok ik te laat aan de noodrem. Ik kwam toen op mijn hakken terecht en schoof een eindje op mijn achterwerk over de grond. Dat is het enige. Maar, zoals ik in het begin al zei, met die matras kan bijna niets mis gaan.

Wordt er van die sprongen nog een boekhouding bijgehouden?

Ja, alle sprongen worden bijgehouden

in een zogenaamd logboekje. Daar komt van iedere sprong ook bij te staan wat je goed en fout hebt gedaan. Wanneer je ergens anders gaat springen kunnen ze aan de hand van jouw logboek precies zien hoe ver je gevorderd bent.

Je mag een wing dragen. Geeft dat een trots gevoel?

Een heel klein beetje. Je hebt iets gedaan wat een heleboel niet gedaan

hebben. Aan de andere kant ook weer niet. Ik heb immers op de cursus alleen nog maar met de static-lijn gesprongen, terwijl de echte springers vrije val springen. Ik zou er wellicht wat trotser op zijn geweest, wanneer ik minstens één vrije val sprong had gemaakt. Ik ben dan ook niet van plan die wing op mijn dagelijkse tenue te gaan dragen. Voor mezelf vind ik de prestatie daarvoor niet groot genoeg.

Zeg eens eerlijk, Robert, ben je nooit benauwd geweest dat de afsprong maar vijftien seconden zou duren?

Alleen achteraf, nadat de cursus er op zat. Tijdens de cursus absoluut geen moment.

'Maanden later be kroop mij toch de angst van het vallen'

Blijf je er mee doorgaan?

Een paar maanden na de cursus besloot mij toch de angst voor het vallen een beetje. Dat schijnt heel normaal te zijn. De andere cursusgenoten hadden daar tenminste ook wel enigszins last van. Toch denk ik, dat ik binnenkort wel weer zal gaan springen. Het is zo gigantisch mooi en ik wil toch nog eens een keer een vrije val sprong gemaakt hebben. Ik denk dat ik er mee door ga... Misschien ben ik ook wel een beetje gestoord...

Vertaal ik jouw ambivalente gevoelens zo goed: Aan de ene kant het fantastische gevoel van het zweven door het luchtruim en aan de andere kant, hoe klein ook maar, de mogelijkheid dat er iets mis zou kunnen gaan?

Het blijft altijd in je achterhoofd hangen... In zekere zin word ik tussen die twee uitersten wat heen en weer geslingerd.

Ik ontvang nog steeds het blad van de springbond. Wanneer ik dat dan inzie krijg ik de ene keer kriebels en de volgende keer niet. Wanneer je van je kriebels af wilt komen, moet je gaan springen en veel springen.

'Wanneer je van je kriebels af wilt komen moet je gaan springen'

Nog behoefte aan een laatste opmerking?

Het hangen aan zo'n parachute is zo geweldig fascinerend dat ik het iedereen kan aanbevelen. Ook al hebben die cursussen op die para-centra allemaal een ander oogmerk, namelijk je op te leiden voor het vrije val springen.

Tenslotte nog twee praktische vragen: Stel dat iemand, naar aanleiding van dit artikel, zou zeggen 'dat zou ik ook weleens willen', hoe moet hij of zij dat dan aanpakken?

Men zou kunnen beginnen met eens langs te gaan bij het sportbureau op de kazerne. Die kunnen je vast wel informeren. Daarnaast zijn er bijna bij ieder onderdeel wel mensen, die zelf gesprongen hebben en die je adressen kunnen geven van paracentra in Nederland.

Wat zijn de kosten van een cursus van acht sprongen?

Voor het behalen van het A-brevet (voldoende voor de militaire wing), dat zijn dus acht sprongen, moet je toch snel denken aan zo'n 7 à 8 honderd gulden. Op sommige centra wordt bij een groepsaanmelding korting gegeven, die kan oplopen tot zo'n honderd gulden. Ga je daarna verder voor een volgend brevet dan betaal je, in Hoogeveen tenminste, veertig gulden per sprong.

Nog even iets over de militaire wing. Deze wing mag je niet direkt, na het behalen van je A-brevet, op je pak naaien. Je moet daartoe eerst een diploma aanvragen, via je kommandant, bij COKL. Wanneer je dat hebt, duurt ongeveer een maand, mag je de wing op je pak doen.

Bedankt voor dit gesprek.

Wim Heij

Meten met twee maten

De Nederlandse Raad van Kerken heeft gezegd dat er geen oorlog gevoerd mag worden over de Irakse bezetting van Koeweit. Want, zeggen de dominees, er zijn immers andere middelen om Irak te dwingen. En oorlog is tegenwoordig zo vernietigend, dat het moreel niet langer verantwoord is om aan een offensieve oorlog te beginnen. In Amerika hebben Rooms-Katholieke bisschoppen zich ook tegen de dreigende oorlog gekeerd.

Voor pacifisten is die redenering niet nieuw: zij hebben altijd al beweerd dat geweld geen conflicten oplost. Maar in de Westerse wereld anno 1990 wordt deze kerkelijke opstelling niet gewaardeerd. Want toen Saddam Hoessein in augustus Koeweit binnenviel, leek iedereen in het Westen bereid om die dictator er in de kortste keren weer uit te kieperen. Sindsdien is het wel een stuk duidelijker geworden dat het Amerikaanse militaire optreden in het Midden-Oosten vooral wordt ingegeven door het grote economische belang van de olievelden.

Selectieve verontwaardiging

Maar dat wordt in de internationale diplomatie natuurlijk niet toegegeven. Mensen als de Amerikaanse president Bush en zijn minister van buitenlandse zaken Baker blijven er (in hoofdletters) op hameren: 'Het Kwaad Moet Worden Bestraft'. En onze minister Van den Broek praat het ze met instemming na: 'Agressie Mag Niet Worden Beloond'. 'Deze Bezetting Moet Ongedaan Worden Gemaakt.' En je kunt het vaak zelfs aan ze zien – deze Westerse politici tonen zich persoonlijk gekwetst over: 'Deze Grove Schending Van Het Volkenrecht'. De Irakse dictator heeft een bloedige carrière achter de rug. En hij heeft agressie gepleegd, hij houdt een ander land onrechtmatig bezet en dat mag in-

derdaad niet worden beloond. Maar waarom kan dat alleen maar worden beantwoord met militaire middelen? De dominees en bisschoppen die waarschuwen tegen een offensieve oorlog hebben het grootste gelijk van de wereld – dat er nog heus wel andere middelen zijn.

Maar waarom wijzen deze geestelijken er ook niet op, dat de Westerse verontwaardiging zo selectief is? Want de Israëlische bezetting van de Arabische gebieden bijvoorbeeld wordt niet op dezelfde harde manier aangepakt. Die bezetting is meerdere malen door de VN veroordeeld. En Israël krijgt regelmatig de opdracht om zich daaruit terug te trekken. Maar nog nooit hebben Westerse ministers van buitenlandse zaken zich woedend uitgelaten over de Israëlische weigering om zich van die VN-besluiten iets aan te trekken. En nog nooit heeft er ook maar iemand gepleit om met militair geweld Israël te dwingen.

Israëlische bezetting

Er zijn mensen die beweren dat de Israëlische bezetting van de Arabische gebieden zo ongeveer de 'vriendelijkste' bezetting is die je je maar denken kunt. Daar denken de Palestijnen wel anders over. Ze mogen van de Israëlische bezetter geen eigen Staat hebben. Ze mogen hun eigen leiders niet kiezen.

Ze mogen geen eigen vlag hebben. In de laatste drie jaar zijn 200 kinderen doodgeschoten en werden 10.000 kinderen gewond. En vaak worden de huizen van Palestijnen met de grond gelijk gemaakt. Een 'vriendelijke' bezetting bestaat niet.

Algemeen is het gevoel, dat dit nare conflict tussen Israël en de Palestijnen moet worden opgelost. Niemand bepleit militair geweld om Israël te dwingen. Niemand pleit zelfs voor dwang via andere, vreedzame middelen. Iedereen is het erover eens dat de oplossing moet worden gevonden via onderhandelingen. Waarom kan dat dan ten aanzien van Irak opeens niet meer? Waarom mag er niet worden onderhandeld met Saddam Hoessein? Omdat die man niet deugt?

Wisten diezelfde ministers dat dan niet toen ze de Irakse dictator steunden in zijn oorlog met Iran? Toen ook de Westerse landen hem volstopten met wapens om tegen die afschuwelijke Ayatollah Khomeiny oorlog te voeren?

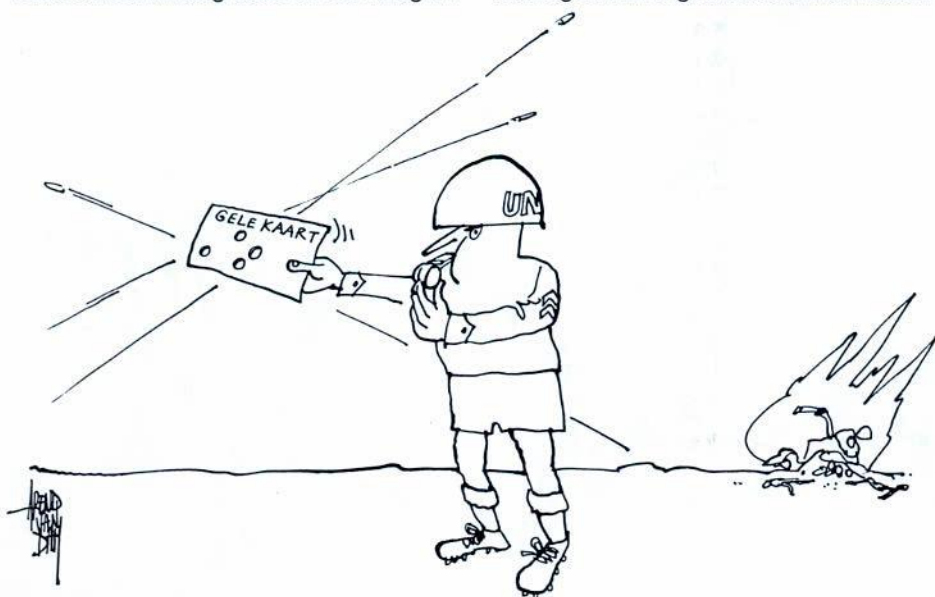
Schijnheilige indruk

En waarom wordt er door diezelfde wereld geen beroep gedaan op datzelfde volkenrecht als het gaat om de oorlog die Ethiopië al 28 jaar voert tegen Eritrea? Waarom is de Amerikaanse agressie tegen Vietnam nooit op dezelfde manier veroordeeld? Waarom heeft de Westerse diplomatie zo lang steun gegeven aan Cambodja's massamoordenaar Pol Pot? Waarom heeft de Westerse wereld nooit echt dwangmaatregelen willen nemen tegen het Zuidafrikaanse apartheidsregime?

In al deze gevallen ging het toch ook om Grove Schending van het Volkenrecht? Om Kwaad Dat Niet Beloond Mag Worden? Om Kwaad Dat Bestraft Moet Worden?

Natuurlijk moet Irak uit Koeweit. Natuurlijk moet Israël uit de bezette Arabische gebieden. Natuurlijk moet de apartheid worden afgeschaft. En er worden altijd door alle regeringsleiders hoogdravende woorden gewijd aan al Het Onrecht In De Wereld. Maar de regeringsleiders maken zich nooit druk over Het Meten Met Twee Maten. Want daar maken zij zich zelf schuldig aan. Dus maakt hun woede nu over Koeweit een schijnheilige indruk. Het volkenrecht wordt erbij gesleept om te verbergen dat het in wezen om Belangen gaat. Om Eigen Belangen wel te verstaan.

Karel Roskam

De tv, de krant en het geweten

Zo nu en dan wordt een mens geconfronteerd met berichten in de krant die op het eerste gezicht weinig met elkaar te maken hebben, maar die in verband met elkaar toch dwingen tot een eigen stellingname.

Een tijdje geleden vertoonde de VPRO op enige zondagavonden een film over het doen en laten van een groot chemisch concern in het Duitsland van de eerste helft van deze eeuw. Bijna tegelijkertijd meldde de regering van de Bondsrepubliek Duitsland dat ze in de (voormalige) DDR enige 'terroristen' van de Rote Armee Fraction hadden gevonden, die daar, o schande, met hulp en medeweten van de 'DDR-Behörden' een keurig leven leidden, daar woonden en werkten.

Bij en na het zien van bedoelde film beving mij naast een gevoel van treurigheid ook een gevoel van grote woede, zo'n steen-door-de-televisie-gooi-gevoel. Ik voelde mij in staat alsnog een van die chemische schurken de nek om te draaien. Hoe afschuwelijk zinloos is het leven geworden van al die slachtoffers die door deze lieden – niet direkt, daar hadden ze hun 'mannelijks' voor – in koele bloede zijn opgeofferd aan de waan van een gek en hun eigen daaruit voortvloeiende belust zijn op macht en geld.

De 'witwasmachine'

Er is in het Hitler-Duitsland geen groep van de samenleving geweest die het er zo bij heeft laten zitten als die der industriëlen en werkgevers. Het verzet, dat ondanks alles toch nog tegen Hitler en zijn trawanten geboden wordt, vindt zijn wortels in alle delen en lagen van de bevolking, kerken, leger, vakbonden, noem maar op, zelfs in zijn eigen partij. Maar niet in de kring der ondernemers. Bij de aanslag van 20 juli 1944 is er geen enkele vertegenwoordiger van hen te vinden. Zij, de industriëlen en werkgevers, hebben hem met hun geld aan de macht gebracht en niets nagelaten om hem aan de macht te houden, niet tellend wat dat kostte aan mensenlevens (uiteraard van anderen).

En toen, werd er toen de oorlog voorbij was, met hen afgerekend? Werden ze berecht? Integendeel, als wakkere borsten, op de bres staande voor de West-Duitse belangen kregen ze één of ander Bundensverdienstkruis.

Nu was dat overigens in het naoorlogse Duitsland geen uitzondering (althans in West-Duitsland), de 'witwasmachine' draaide dag en nacht om de vele 'bruine kameraden' weer wit of geel te maken. En zo verklaarde 'Herr Bundeskanzler' dat SS-ers eerlijke en nette soldaten waren, werden nazi's aangesteld als staatssecretaris, werden nazi's rechters, bondspresident of minister-president van een deelstaat, kregen direkte

medewerkers van Hitler een hoge functie in de Bundeswehr. Enfin, zo zijn er nog bladzijden te vullen, veel begrip voor de misdadiger, geen aandacht voor het slachtoffer. Vele voormalige nazi's konden op de lapel van hun jasje zo in plaats van een hakenkruis een 'Bonsdkruis' opspelden.

Maar ook de vroegere westelijke geallieerden speelden een dubieuze rol. Jodenmoordenaars, SS-ers, nazibeulen, alles was vergeven en vergeten, ze mochten best weer mee doen, als ze maar anti-communistisch waren.

Nieuwe generatie

In deze baaierd van onrecht en bedrog groeit een nieuwe generatie West-Duitsers op, die de oorlog niet hebben meegemaakt, maar wel argwaan ten aanzien van wat 'der Vati' en zijn gezellen in de oorlog hebben uitgevoerd. Hij geeft geen antwoord of ontwijkt de vraag 'wat deed jij in de oorlog?' Hun bevangt de plaatsvervangende schaamte: 'das nie wieder!'

Zij willen een nieuwe wereld, duidelijk afstand nemen van het rot van vroeger. Gelovige wereldverbeteraars die overtuigd zijn dat het beter kan, dat het anders moet en dat er een maatschappij kan bestaan waarin niet alleen geld en macht de beslissende factoren zijn.

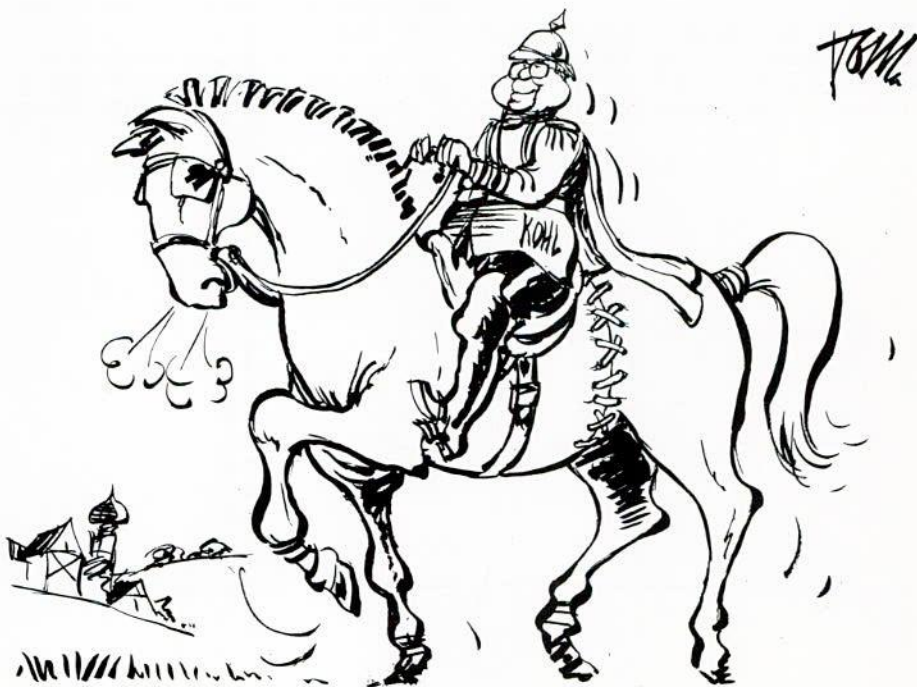
Och arme, ze krijgen geen poot aan de grond. 'Die alte Kameraden setzen sich wieder durch'. Vastbesloten nu toch in ieder geval de economische macht te krijgen, en weer 'niet tellend...'

En net zoals ik na het zien van de film alsnog weer door woede en wraakgevoelens overmand word, zo zijn er in West-Duitsland jonge veelbelovende mensen die er niet meer tegen kunnen, die hun woede tegen het onrecht gepaard moeten laten gaan met de onmacht om er langs ordentelijke wegen iets ter verbetering aan te doen. Er wordt echter niet naar hen geluisterd. 'Geld in plaats van recht' is de hoogste wijsheid geworden. Niets veranderen!

Goed of fout?

En dan, in de grote uitzichtloosheid, grijpen ze naar de wapens, opnieuw wordt er in West-Duitsland een verzetsbeweging van jonge mensen opgebouwd en binnen korte tijd knallen er schoten en vallen er doden. Goed of fout? Ik weet het niet, eigenlijk vind ik het niet goed om iemand dood te schieten, het is een onrechtmatige daad, maar ik begrijp ook zo goed dat ze het deden, mede en vooral omdat ze hun doelen zo zorgvuldig kozen.

Schrikken de machthebbers in de Bondsrepubliek nu op, gaat nu eindelijk hun geweten spreken? Vragen ze zich af wat voor troep ze ervan gemaakt hebben, dat weer jonge mensen terwille van fatsoen, eerlijkheid en menselijkheid naar de wapens moeten grijpen? Geen denken aan: een ware klopjacht wordt ingezet, een deel van de daders gepakt en de leiders in de gevangenis vermoord. Zo heeft de 'macht' in de Bondsrepubliek weer een stuk geweten tot zwijgen gebracht.

Groeten uit Londen

Het hiernaast opgenomen gedicht is van Ama Ata Aidoo, geboren (1942) in Ghana, wonend en werkend in Zimbabwe. Zij geniet vooral bekendheid als toneelschrijfter, maar publiceerde ook gedichten en verhalen.

Groeten uit Londen is één van de ca. 130 gedichten uit de bundel *'Ik heb tien benen'* – Gedichten van 34 dichters uit 24 landen – die eind '90 uitkwam bij De Geus in Breda (tel. 076-228151). Het heeft enkele jaren van intensieve arbeid gekost om deze bloemlezing tot stand te brengen en het resultaat is er naar: een kwalitatief hoogstandje, zowel wat inhoud als vormgeving betreft! Een waardige opvolger ook van de eerdere bundel *'Zo rende ik uit het woord'*, eveneens een bloemlezing uit internationale, hedendaagse poëzie van vrouwelijke dichters. Samenstelling en redactie was in handen van Kathleen Rutten en Ad van Rijsewijk, die ook een deel van de vertalingen voor hun rekening namen. Verder zijn er een aantal heel fijnzinnige tekeningen opgenomen van Anna Romano, 7 pagina's biografische gegevens van de auteurs en een kort, doch indrukwekkend voorwoord van Astrid Roemer.

Ik zou hier wel tien gedichten willen afdrucken en dan zou de keus uit zoveel kwaliteit nog moeilijk zijn. Het voornemen van de uitgever om t.z.t. met een derde bundel te komen, verdient dan ook van harte gesteund.

'Ik heb tien benen'. Uitg. De Geus, Breda 1990. 205 blz. geïll. f 32,50. (FS)

Zusje,

weet je nog toen
Grootvader een been verloor in
1867
bij het klimmen in de palmbomen
zodat
de machines in
Manchester
niet stilvielen door gebrek aan
olie?

Dat was voor
Sitting Bull moest
gaan staan
zodat de assen zich konden boren
in het land van de Cherokee.

En nu
zeggen ze dat er toch
een paar armen naar Kaapstad
moeten gaan
zodat mevrouw Smit kan
bakken voor de kerst.

Maar jij en ik zijn te kostbaar om te sterven.

Intussen
heb ik een sherry in mijn hand
eet troep voor een gulden
die er niet is.

Maar wek me vroeg, Zusje,
als de trommels slaan.

En als er
eerder een splinter van
een granaat bedoeld voor een ander
mijn hoofd doorboort,
raap dan
mijn
hersens
op
voor een kerstpudding in
Texas.

Groot Britannië

Een paar dagen later las ik dat de Koningin van Engeland de rijkste vrouw/mens van de wereld is. Nu neem ik graag aan dat die uitspraak wat overdreven is, maar dat ze een paar centen heeft is duidelijk.

Iedereen die wel eens in Groot Britannië komt heeft zelf kunnen waarnemen hoe een niet gering deel van de bevolking niet alleen aan de onderkant van de samenleving, maar zelfs in bittere armoede leeft (je bent bijvoorbeeld goed de klos als je weduwe van een militair bent die 'in de strijd voor vrede en gerechtigheid als Brits soldaat is gevallen'). Er valt veel voor te zeggen dat daar honderdduizenden leven die tot de armsten, in ieder geval van Europa behoren, voor wie honger en gebrek meer regel dan uitzondering zijn.

Het huidige Groot Britannië vertoont een niet geringe gelijkenis met het Rusland van de Tsaren omtrent de eeuwwisseling, enorm grote paleizen en heel arme moeyiks. Waar het toe leidde heeft de geschiedenis wel geleerd; hier en daar een bom en dan ging er weer

een of andere grootvorst als een raket naar boven.

Probleem

Het voorgaande zo overpeinzende en trachtend alles op een rijtje te zetten, stelde ik mij het volgende probleem voor:

'Ik zit rustig bij de open haard een boek te lezen, glaasje wijn er bij, typische exponent van mijn samenleving. Plotseiling wordt er gebeld, ik doe open en voor ik iets kan zeggen of vragen duwt mij een jongmens op zij, die de deur dicht slaat en mij opgewonden toevoegt: „Ik word door de politie gezocht, u moet mij helpen.“

Ik neem de jongen mee naar binnen, bied hem iets te drinken aan en vraag „Wat heb je in vredesnaam gedaan, hoe heet je, vanwaar kom je?“

„Ik ben Friedrich Schmits/Frederic Smit, ik ben lid van de ... organisatie en ik heb X doorgeschooten/Y opgeblazen. Ik ben al dagen op de vlucht. U moet mij helpen.“

Wat doe ik? Waar blijf ik nou met mijn begrip en daarnaast met mijn democra-

tische denken. Geeft iedere beslissing hier geen problemen met het geweten? Na diep nadenken was ik er achter.

Ik zou beginnen te zeggen dat het doden van iemand niet gerechtvaardigd is, men mag een anders leven niet nemen. Het is ook niet zinvol, want de macht heeft onmiddellijk een plaatsvervanger die dan weer meent 'recht te moeten doen' en zo het spelletje voort te zetten. Dat ik echter wel begrijp dat het zover gekomen is, dat ik begrijp dat iemand vanuit zijn machteloze positie met gebonden handen toch iets wil doen!

En wat dán, na dit fraaie verhaal, wat doe ik nu? Wel, ik zou hem niet verraden, ik zou hem zolang onderdak verlenen en voedsel geven totdat hij weer veilig weg kon gaan.

Hoewel ik waarschijnlijk mijn verdere leven bij tijd en wijle zal twifelen of het wel goed was wat ik deed, maar mij altijd weer voorhouden dat de andere oplossing in ieder geval veel slechter was.

Adriaan Bijl

Het meisje van de luciferfabriek

Verrassend filmdrama uit Finland

Wat weten wij hier in het rijke Holland, met z'n gematigd zeeklimaat, nu helemaal van Finland, behalve dat het er lelijk koud kan zijn, en dat er af en toe belangrijke schaatswedstrijden worden gehouden? Weinig, vrees ik. Het feit dat Finland sinds enige tijd beschikt over een zeer produktieve cineast die bovendien bijzonder veelzijdig blijkt te zijn, komt dan ook over als een verrassing. En het is nog een heel aangename verrassing ook...

De eerste film van Aki Kaurismäki waar we in ons land mee konden kennismaken was 'Ariel', een nogal sombere tragikomedie over een werkloze jongeman die zijn geluk in de grote stad (Helsinki) beproeft, maar niet opgewassen blijkt te zijn tegen de wetten die daar heersen. Zelf was ik van die produktie niet bijster onder de indruk, al had ik wel onmiddellijk het gevoel dat het het laatste was dat ik uit een schimmig land als Finland zou verwachten. Met zijn nieuwe film 'The Match Factory Girl' snijdt Kaurismäki een ander type drama aan, want hier valt in feite heel weinig meer te lachen, al houdt het slot van de film toch wel weer een aantal verbluffende wendingen in petto, waardoor je als kijker opeens een heel andere kant van Kaurismäki's visie op zijn onderwerp te zien krijgt. En met 'Leningrad Cowboys go America' leverde de bezige Fin een pure komedie af, die door kenners al op één lijn wordt gesteld met 'The Blues Brothers', waarbij ik onmiddellijk wil opmerken dat ik deze Finse versie veel beter te verteren vond dan die luidruchtige Amerikaanse hit! Als gevolg van deze opmerkelijke produkties is Kaurismäki in een aantal Europese landen dan ook al aangemerkt als 'de man die in zijn eentje de Finse nouvelle vague heeft gelanceerd.'

In 'The Match Factory Girl' wordt de kijker deelgenoot gemaakt van het deprimerende bestaan van Iris, een kleurloos meisje dat in een luciferfabriek werkt. Haar moeder en haar stiefvader zitten thuis en teren op haar zak.

Af en toe gaat Iris naar een dansavond, maar ze is een geboren muurbloem. Als ze op een dag in een etalage een mooie jurk ziet, koopt ze hem. Haar moeder is woedend en Iris moet de jurk terugbrengen. Maar ze begaat haar eerste daad van anarchie, door dat te weigeren. Sterker nog, ze draagt de jurk naar de

Elina Salo in 'The Match Factory Girl'

volgende dansavond en wordt onmiddellijk ten dans gevraagd door een man. Ze gaat met hem mee naar huis en brengt de nacht bij hem door. Zal het geluk haar dan eindelijk toelachen, zoals ze dagelijks leest in de Bouquetromans in de bus? Natuurlijk niet. De man laat haar barsten, ook al vertelt ze dat ze zwanger is. Als ze dan ook nog door haar ouders het huis uit wordt gezet, is voor de ogenschijnlijk indolente Iris de maat vol. Ze beraamt haar wraak koel en trefzeker, en als ze bereikt heeft wat ze wil, gaat ze rustig mee met de politiemannen die haar komen halen.

Kaurismäki heeft in zijn film de gebeurtenissen in het leven van Iris tot hun essentie teruggebracht. Van geen van de hoofdpersonen wordt de achtergrond uitgediept, want in wezen doet dat niets af aan wat Iris wordt aangedaan. Zij beschouwt zich als slachtoffer en ze slaat terug, punt. Het verrassende is het feit dat Iris alle vernederingen zó lang slikt, dat je helemaal niet meer op enig weerwerk rekent. En dat slot blijkt dan toch, ondanks alle kalme geweldadigheid, heel verfrissend en positief te werken. Het meest primitieve rechtvaardigheidsgevoel van de kijker wordt

volledig bevredigd. Een gewaagde vorm van filmen, in een armoedige, weinig aantrekkelijke ambiance, met acteurs en actrices die er armetierig en oninteressant uitzien. Maar juist daarvoor krijgt de verteller een enorme overtuigingskracht.

Diezelfde onopgesmurkte eenvoud kenmerkt 'Leningrad Cowboys go Hollywood'.

In deze film gooit Kaurismäki het over een heel andere boeg: hij volgt een rock and rollbandje dat in Amerika furore hoopt te maken. Ze steken de grote plas ook werkelijk over, en reizen een aantal staten door voordat ze uiteindelijk in Mexico arriveren waar ze een bruiloft moeten opluisteren. Machtsstrijd blijkt in dit verhaal het sleutelwoord, en verder is het een hoop onderkoelde ongein. Je moet hopen dat Kaurismäki in Finland blijft en niet wordt aangezogen door de dollars van Hollywood. Want zijn oorspronkelijkheid lijkt mij onverbreekelijk verbonden met het isolement en de wat unheimische sfeer van zijn geboorteland.

Leo van Opzeeland

film in 't kort

Narrow Margin

Een lekkere ouderwetse thriller krijgt het publiek te zien met **'Narrow Margin'**, waarin Gene Hackman een politieman speelt die een belangrijke getuige vanuit een berghut moet overbrengen naar de rechtszaal. Twee niets ontziende bandieten zitten het stel vlak op de hielen.

Vervoermiddel is een trein die dwars door het imponerende bergmassief van de Rocky Mountains dendert. Regisseur Peter Hyams heeft de mogelijkheden van die rijdende lokatie optimaal uitgebuit. Tot op het dak van de trein wordt er flink geknokt, reden voor Anne Archer, die de getuige speelt, om op te merken: 'Ik vond deze film ongeveer net zo zenuwslopend als een wortelkanaalbehandeling'. Wat goed te begrijpen is als men weet dat de medespelenden zoveel mogelijk stunts zelf wilden uitvoeren. (Liefhebbers van de televisie-serie Hill Street Blues zullen in een van de achtervolgers al snel James B. Sikking herkennen.)

Gene Hackman (r) in 'Narrow Margin'

Blue Steel

Nog meer politie draaft op in **'Blue Steel'** van regisseuse (!) Kathryn Bigelow. Jamie Lee Curtis speelt een agente van politie die, koud van de academie, onmiddellijk in het diepe wordt gesmeten wanneer ze te maken krijgt met een roofoverval op een supermarkt. Maar al bij die eerste confrontatie met de misdadig gaat er iets mis: de agente ziet zich genoodzaakt een schot te lossen, maar het wapen van de overvaller wordt naderhand niet teruggevonden. De onervaren politievrouw wordt geschorst omdat ze een ongewapende overvaller zou hebben neergeschoten. Kort daarna ontmoet ze een hoffelijke man, in wie ze best een toekomstige echtgenoot ziet. Wat ze niet weet is, dat de man er een tweede leven op na houdt. De moorden die opeens links en

rechts in New York worden gepleegd, leiden onherroepelijk in zijn richting... Hoewel de film af en toe te gewelddadig naar mijn smaak is, slaagt Bigelow er, met hulp van de sterk spelende Jamie Lee Curtis, in om de spanning knap op te voeren. Ron Silver is een mooie godsdienstwaaninnige psycho. Al is het slot van de film tamelijk gezocht, wie van een ferme policier houdt zal zeker genieten.

Jamie Lee Curtis in 'Blue Steel'

Henry V

Vorig jaar werd Kenneth Branagh al genomineerd voor een Oscar voor zijn hoofdrol in **'Henry V'** maar in ons land krijgen we nu pas de gelegenheid om deze imponerende produktie te zien. Branagh geldt in Engeland als de sensatie van de jaren tachtig. Als Shakespeare-acteur heeft hij op de planken al heel wat lof geoogst, maar ook op film is hij een welkome aanwinst (hij was bijvoorbeeld te zien in 'A Month in the Country', samen met die andere Britse ontdekking, Colin Firth). Branagh, die

Kenneth Branagh in 'Henry V'

'Henry V' ook zelf regisseerde, laat zijn held zien als een vertwijfelde, pacifistische vorst die in feite veel te jong is voor de beslissingen die hij moet nemen. Ploeterend door de modder onderneemt hij aan het hoofd van zijn wanhopige manschappen de heilloze veldtocht naar Frankrijk. De prachtige teksten van Shakespeare, in combinatie met de aardse presentatie van Branagh en zijn sterke cast, maken van **'Henry V'** een belevenis van de eerste orde.

Home Alone

John Hughes, die beroemd werd met tienerfilms, waar het begrip voor de belevingswereld van de getormenteerde jongere aan alle kanten van af straalde, heeft zich in zijn nieuwste produktie, **'Home Alone'**, aan een nog jongere leeftijdsgroep gewaagd. In deze vermakelijke familiefilm speelt een jongetje van acht jaar de hoofdrol. Hij is de jongste in een druk gezin, en vaak het mikpunt van pesterijen van z'n vele familieleden. Als hij op een dag per ongeluk wordt achtergelaten wanneer de rest van het gezin met vakantie naar Parijs vertrekt (en voor die kapitale vergissing heeft Hughes een heel aannemelijke verklaring weten te vinden), is hij aan-

Macaulay Culkin in 'Home Alone'

vankelijk intens gelukkig met die vrijheid. Maar 't wordt allemaal een stuk minder leuk als blijkt dat er inbrekers op de loer liggen. De jongen slaagt er echter in om ze onschadelijk te maken. En natuurlijk gaat hij toch beseffen dat de familieband hechter is dan je in sommige momenten wel eens denkt, want een moralistische ondertoon kan in een dergelijk verhaal niet ontbreken. In Amerika stond de film wekenlang op de eerste plaats, want er valt veel te herkennen in die vriendelijke, maar hier en daar gelukkig ook wat ironische, schetsen van de hoeksteen van de Amerikaanse samenleving...

L.v.O.

AANKONDIGING:

HEDENMORGEN
GEEN
OCHTENDAPPËL

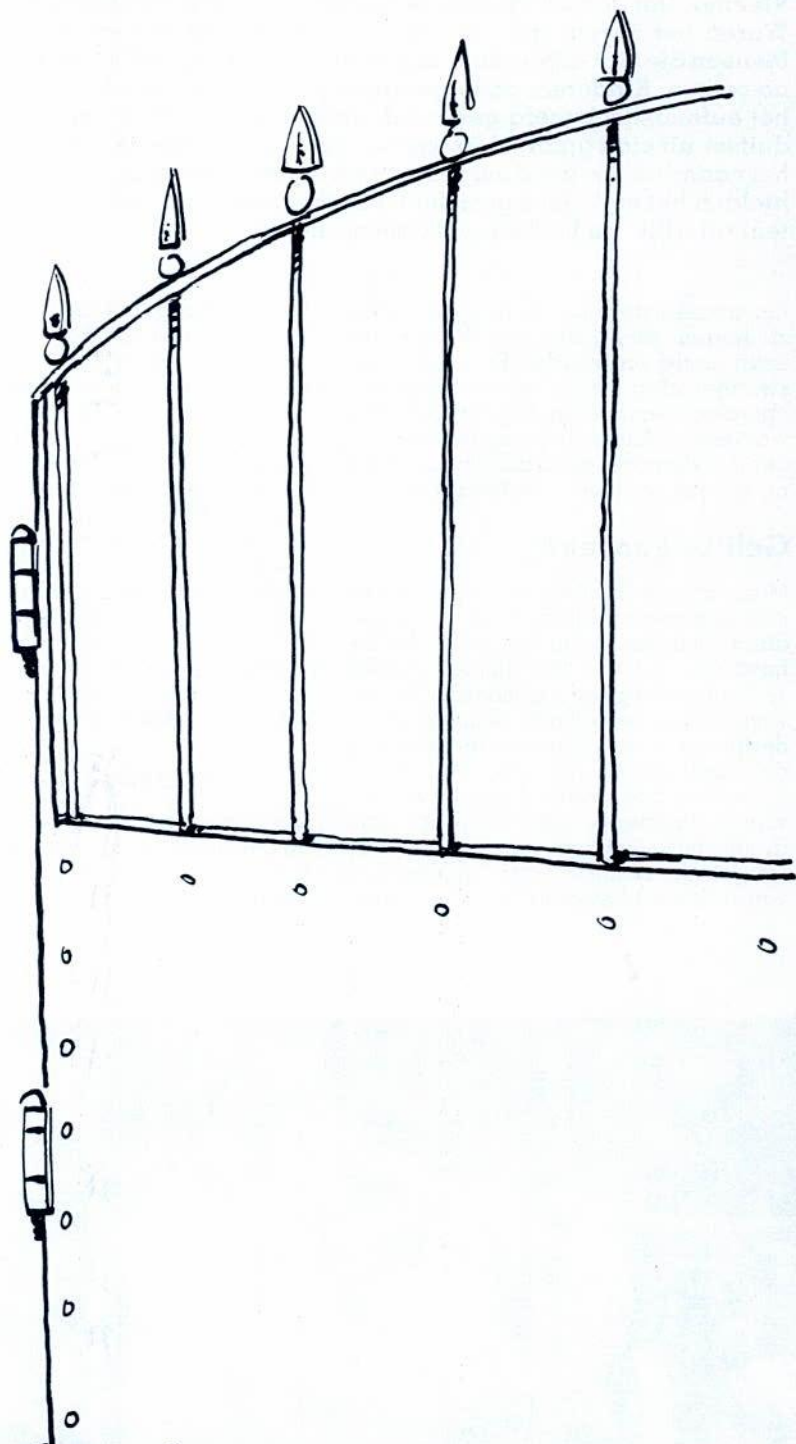
Julke
De
Kapitein...

Vloekende soldaat moet aan de studie

DEN HAAG - Minister Ter Beek vindt dat er in het leger te veel schuttingtaal wordt uitgeslagen.

Binnenkort komt hij in de Kamer met voorstellen.

Eén daarvan is vermoedelijk dat soldaten die veelvuldig vloeken een studie moeten gaan volgen. Een andere mogelijkheid is het appèl van maandagochtend te verplaatsen naar later op de dag, zodat de militairen niet al zondagavond naar de kazerne hoeven.

rene nauta

De vendetta tegen de DDR

Vreemd. Dat gevoel van intens medelijden. Die paar keer in de DDR; bizar. Waren het zeven, acht of tien reizen? Telkens die vreselijke grijsheid. Mensen die zich afbeulden, van 's morgens vroeg, tot 's avonds laat, tot ver na zessen. Kinderen, ondergebracht in een 'tuin', een *Kindergarten*, zoals het eufemistisch werd genoemd. Voortdurende uitputting. Met een Oostduitser uit eten gaan? Het was een beproeving voor ze. Het was hun plicht het vaderland zo goed mogelijk te vertegenwoordigen. Al waren ze moe, ze hielden het met bleke gezichten vol en stortten 's avonds met witte gezichten, uiterlijk om half elf, volkomen uitgeput in bed.

Een geordende maatschappij. Met voorzieningen soms, die het Westen ten enen male ontbeerde. Een heel jaar zwangerschapsverlof na een bevalling; openbaar vervoer dat de gebruiker nauwelijks een Grosschen kostte; sportmogelijkheden voor een habbekrats, of het nu kunstschaatsen of boksen was.

Gelijke kansen?

Maar echte gelijkheid van kansen was niet te verwezenlijken. Vreemd, inderdaad. Telkens kwam toch weer die behoefte boven van wat in het Westen zelfontplooiing werd genoemd. Zo voegde zich een ondernemend Oost-Berlijner met een hypermoderne boor in de buitenwijken van zijn stad. Of er misschien nog geboord moest worden voor 50 Pfennig per gat? Ja graag, want in de buitenwijken van Oost-Berlijn werden de kamerwanden opgetrokken van zulk hard beton dat er geen achter-

lijke DDR-boor doorheen kwam.

De ondernemende boorder werd opgepakt. Het was kapitalisme wat hij bedreef. Hij buitte onschuldige sloebers uit. Zijn eigenlijke beroep werd hem afgenomen, zijn lidmaatschap van de partij ook. Voortaan mocht hij de toiletten bewaken in een donkere bioscoop. Dat was Oost-Duitsland voor de Wende. Wie zich conformeerde, had het niet slecht. Beter in ieder geval dan in de andere communistische landen. Een aantal Oost Duitsers geloofde werkelijk in het ideaal van een maatschappij die mensen boven zichzelf uittilde en waarin materiële waarden van ondergeschikte betekenis waren.

Oude waarden

Die Oost Duitsers zien nu met lede ogen de gevolgen van de éénwording aan. In het voormalige Oost-Berlijn worden dagelijks twaalf mensen vermoord; voor-

heen geen enkele. Plotseling gillen sirenes door straten die jarenlang (troosteloos) stil waren.

De 'oude' waarden bestaan niet meer. En één van die oude waarden – het is in Nederland nauwelijks voor te stellen – was sport. Natuurlijk, vele Oost Duitsers verketterden de sport. Die sport kostte het land ettelijke miljoenen en niet geringe afgunst werd gekweekt door de – weinig socialistische – voorrechten die de topsporters genoten. Maar die sport was óók de trots van het land. Als een verkiezing werd georganiseerd om de beste sportman/vrouw van het jaar aan te wijzen, dan schreven tienduizenden mensen naar de *Junge Welt*, de krant die het festijn vorm gaf. En geen Stasi- of partijfunctionaris die de inzenders een dwangbevel overhandigde.

De Oostduitse minderheid (die gelóofde in een nieuwe maatschappij en die de sport als wezenlijk onderdeel zag) heeft inmiddels niets meer te vertellen. Kohl heeft met zijn materialistische verlokkingen de meerheid meegekregen. Een van de gevolgen was de systematische kleinering van hetgeen de DDR wél bereikte. In de DDR waren bijvoorbeeld de huren buitengewoon laag. Omdat de staat 'wonen' als een grondrecht beschouwde. Geen mens die er nog over praat: huizen zijn inmiddels keiharde handel geworden.

Kwalijke afrekening

Wat de sport betreft idem dito. De kritiekasters uit zowel het voormalige Oost- als West-Duitsland kregen plotseling alle ruimte. De doping-verhalen vlogen over en weer. Vedetten als Heike Drechsler of Kirstin Otto werden aan de schandpaal genageld zonder enig weerwoord te kunnen geven. Natuurlijk, de kwalijke praktijken van weleer hoeven niet te worden verdoozeld, maar veelal kreeg de Westduitse jacht het karakter van een vendetta. Voor eens en voor al moest afgerekend worden met de 'mythe' dat de DDR in verschillende opzichten werkelijk iets presteerde.

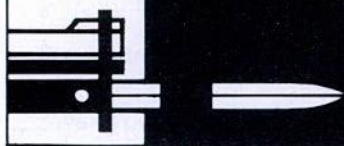
Typisch Duits lijkt de boemerang die de afgelopen tijd van west naar oost zweefde. En terug. Het kan geen kwaad dat onthullingen worden gedaan. Integendeel. Maar ook de voormalige bondsrepubliek blijkt helaas weinig nuances te kunnen aandragen.

Hans van Wissen

Heike Drechsler

prikkels

Geheimen

Nu de koude oorlog tussen oost en west is beëindigd, komen nogal wat duistere zaken aan de oppervlakte. Zo was er een plan om de eventuele opmars van de vijand uit het oosten te bemoeilijken. Een aantal geheime waterbouwkundige werken zouden moeten bewerkstelligen dat de rivier de IJssel ver buiten haar oevers trad. Men sprak in beperkte kring over de IJsellinie, die steden als Zwolle, Doesburg en de laaggelegen delen van Deventer volledig van het aardoppervlak lieten verdwijnen door het opkomend water. De plannen hadden veel waardering van onze NAVO-bondgenoten. Men sprak van een scenario, maar ons parlement wist daar

niets van. Bij het uitlekken van deze plannen is geen verontwaardiging ontstaan bij onze volksvertegenwoordiging.

Wel enige beroering – althans bij een klein deel van de Kamer – ontstond bij het bekend worden van een geheim leger. Dat leger heeft als taak bij een eventuele bezetting van ons land sabotage uit te voeren. Enige tijd geleden werd bekend dat er een grote diefstal van handvuurwapens had plaats gevonden. Nu blijkt dat ze waren opgeslagen op een geheime plaats bestemd voor dat leger. De wapens zijn overigens nooit teruggevonden en van de daders ontbreekt elk spoor.

Ook het bestaan van dit leger was voor ons parlement niet bekend. Alleen de achtereenvolgende minister-presidenten en ministers van defensie waren op de hoogte. Het hogere kader bestaat uit gepensioneerde marineofficieren, maar nog vreemder is het feit dat naast rijks gelden ook particulieren een bijdrage leveren tot de instandhouding van deze organisatie.

Bij een dergelijke structuur ontstaan uiteraard vele vragen, maar die blijven onbeantwoord, omdat het een geheime zaak is. De minister-president vertelde aan de Kamer een verhaal met als on-

dertoon dat de frakties die de afgelopen jaren de eerste minister en de defensie-minister hadden geleverd aan het kabinet toch niet verontwaardigd behoeven te zijn. De enige kleine fractie die daar dan wel recht op had, en daar ook uiting aan gaf was Groen Links bij monde van Ria Beckers. Haar ongerustheid werd door de minister-president afgedaan met de opmerking dat ze spoken zag en meer vertrouwen moest hebben in de mensen die verantwoordelijk zijn voor zo'n leger eenheid.

Gelijktijdig blijkt dat in Italië en België dergelijke geheime eenheden worden opgeheven, vanwege relaties met misdaadorganisaties. Zoiets kan bij ons niet gebeuren, daar zijn we in Nederland te nuchter voor, volgens de minister-president.

Men stelt wel eens dat macht zonder controle tot corruptie moet leiden. Ook nuchtere Nederlanders ontkomen daar niet aan. Alleen al dat een bepaald soort mensen daarin funktioneert en dat particulieren gelden beschikbaar stellen geeft te denken.

Het is daarom onbegrijpelijk dat deze geheime zaken door de grootst mogelijke meerderheid van ons parlement worden getolereerd.

Cor Out

* NOU...JE BEGRIJPT, JONGENS....
JESUS' ZAT TOEN IN EEN REUZE
SHIT-SITUATIE. *

* JE MOET NIET ZO GERING OVER
JEZELF DENKEN, FRANK *

De tekeningen van Peter van Straten, bijeengebracht in de bundel 'Wat geeft dat nou', hebben vooral het kleine leed met elkaar gemeen. Leed dat mensen elkaar aandoen of tegen elkaar vertellen. Leed dat geleden wordt in de huiskamer, op kantoor, op straat, aan de bar, in de slaapkamer en zelfs op het toilet. Het zijn stuk voor stuk goed uitgewerkte tekeningen waarbij het onderschrift, juist door het cliché-achtige ('vermaken jullie je een beetje, jongens' tegen twee jongelui die, onderuitgezakt op een bank, naar de tv zitten te kijken) nog een extra dimensie aan de prent geeft. Een voorbeeld. Een vrouw, met een figuur als een sperzieboon, roept vanuit de badcel naar een man, met een zo omvangrijke bierbuik dat hij zijn geslachtsdeel absoluut niet meer kan zien, die op het punt staat zich om te kleden: 'doe nou maar je streepje aan. Dat staat je zo schattig'.

Nog een. Een staande vrouw in ochtendjas zegt tegen een geklede, over de wc-pot hangende man: 'blij dat je je zo vermaakt hebt, schat'. De grote kracht van de tekeningen van Peter van Straten is, dat ze je heel veel ruimte laten om er van alles en nog wat bij te denken. Natuurlijk zal niet iedere tekening iedereen aanspreken, maar er zullen er maar weinig zijn waarbij de kijker/lezer niet minstens zal glimlachen vanwege de herkenning.

Helaas moeten wij ons beperken tot het afdrucken van slechts twee tekeningen uit deze zoveelste, schitterende bundel. Wie daar niet genoeg aan heeft, moet dit 'veelzeggende boek voor niet-lezers' maar snel gaan aanschaffen.

Peter van Straten: *Wat geeft dat nou*. Van Gennep, Amsterdam. 1990. 160 blz. f 19,90 (pb) en f 34,50 (geb.). (WH)

De Duitse verkiezingen

Keuze voor Kohl berustte meer op speculatie dan op vertrouwen

Bij de eerste gezamenlijke Duitse parlementsverkiezingen (2 december jl.) draaide uiteindelijk alles slechts om twee, onverbrekkelijk met elkaar verbonden, vragen: 'wat levert het op?' en 'wat kost het?'. Twee tegengestelde vragen. Vandaar dat deze vragen de Duitse kiezers in tweeën splitste, waarbij de scheidslijn (natuurlijk niet toevallig) precies samenviel met de oude grens tussen Oost- en West-Duitsland. Voor de Oost-Duitse kiezers was de vraag: wie haalt ons het snelst uit de rotzooi en van wie krijgen we het meest. Terwijl voor de West-Duitsers de vraag luidde: bij wie kost ons het minste en komen we er zo goedkoop mogelijk van af. De beide vragen ontvingen van de Duitse kiezers hetzelfde antwoord: de CDU/CSU van Helmut Kohl.

De CDU/CSU behaalde weliswaar niet de absolute meerderheid, maar dankzij een opmerkelijk goede uitslag van Genschers liberale FDP wist de regeringscoalitie zijn positie zelfs nog behoorlijk te versterken. Zoals bij iedere verkiezing waren er ook verliezers.

De sociaal-democratische SPD van Oskar Lafontaine leed een dubbele nederlaag: ze zakte naar een na-oorlogs dieptepunt en verloor bovendien nog de verkiezingen voor het huis van afgevaardigden in Berlijn.

Min of meer onverwacht was het verlies voor de Grünen. Deze partij bleef net voor de kiesdrempel (5%) steken en verdween derhalve uit de Bondsdag. Dat ze worden afgelost door de Grünen uit Oost-Duitsland, die, dankzij een lijstverbinding met Bündnis '90 (de revolutionairen uit de herfst van '89) de kiesdrempel wel wisten te overschrijden, zal voor velen niet meer dan een schrale troost zijn.

De Republikaner van Schönhuber bereikten evenmin de 5%-grens. Die werd wel gehaald door de PDS, de opvolger van de communisten in de voormalige DDR. Deze partij kreeg een beste klap, maar ze wist toch het parlement binnen te komen. De grootste verliezer zou het Duitse volk in z'n geheel wel eens kunnen zijn. Dat, door te kiezen voor de opportunistische politiek van Kohl, zichzelf wel eens heel snel tegen zou kunnen komen of al tegengekomen is.

Winnaars

Dat de CDU/CSU, onder aanvoering van Helmut Kohl, de verkiezingen zou gaan winnen stond al weken van tevoren vast. Toch zag het er lange tijd naar uit dat, de in West-Duitsland weinig populaire, Kohl het deze keer niet zou redden. Nog geen jaar geleden schatte hij zijn eigen kansen niet erg hoog in. Tegenover journalisten verklaarde hij toen (januari 1990) dat hij weliswaar als 'kanselier van de eenheid' de geschiedenis in zou gaan, maar 'de so-

ciaal-democratie zal - ondankbaar als de mensen zijn - de eerste verkiezingen in het verenigde Duitsland winnen'.

De alom losgebarsten euforie rond de, met zevenmijlslaarzen tot stand gekomen, Duitse hereniging heeft Kohl bepaald geen windeieren gelegd. Kohl is slechts de *kanselier* van de hereniging en niet de *bewerkstelliger* van de Duitse eenheid. Die eer komt enkel en alleen Neues Forum en andere burgerrechtsgroepen toe. En dat hij Gorbatsjov, zoals hij beweert, zou hebben overgehaald de eenwording niet langer te blokkeren, is ook maar zeer ten dele waar. De Duitse eenheid werd in Moskou al lang serieus overwogen voordat Kohl ze daar kwam ophalen. Aan Kohl, maar meer nog aan Hans-Dietrich Genscher is het te danken dat zij sneller kwam dan algemeen werd aangenomen (en wenselijk was).

Dat brengt ons bij de andere winnaar, de liberale FDP. De populairste Duitse politicus van dit moment, Hans-Dietrich Genscher, minister van buitenlandse zaken en geboren in Oost-Duits-

land, wist vooral in de voormalige DDR goede zaken te doen. In zijn geboortestad Halle zorgde hij zelfs, voor het eerst in de geschiedenis, voor een zogenoemd direct-mandaat (een meerderheid in de kieskring stemde FDP). De reden van de liberale vooruitgang is deels toe te schrijven aan Genschers populariteit en zijn inspanningen inzake de hereniging. Van zeker niet minder betekenis is de verontrusting bij veel kiezers geweest, dat de CDU/CSU van Kohl de absolute meerderheid zou behalen, iets waar deze partij, met de slogan 'Kanzler für Deutschland', nadrukkelijk op uit was. De liberalen hebben daar, de laatste weken voor de verkiezingen, politiek heel handig, op in weten te spelen.

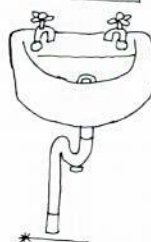
Kleine verliezers

De opvolger van Honneckers communistische SED, de PDS onder leiding van Gregor Gysi, trok in West-Duitsland nauwelijks kiezers, maar kwam in Oost-Duitsland toch nog op zo'n tien procent. Zeven procent minder dan tijdens de Volkskammer-verkiezingen van maart 1990. De afkeer van het voormalige regime is zo groot, dat veel kiezers huiverig zijn voor iedere partij die het woord socialistisch maar in zijn naam draagt. De grote terugval zal zonder meer te maken hebben met de schandalen rond de partijgelden, waarvan miljoenen zijn overgebracht naar geheime privé-rekeningen in onder meer het buitenland.

Dat de Westduitse Grünen uit de Bondsdag zijn verdwenen is, om een aantal redenen, een gevoelig verlies. Allereerst zorgden ze voor een, lang niet door iedereen gewaardeerd, fris geluid (met veel humor) in de Bondsdag. Daarnaast leverden ze heel vaak kwaliteitswerk. Het waren de Grünen die door een eindeloze reeks vragen opheldering kregen over de Duits-Braziliaanse samenwerking op kernenergiegebied. De Grünen hamerden als geen andere partij op een ombouw van de industriële samenleving vanwege de armoede, de milieuvernietiging en de langdurige werkloosheid.

In 1985 diende deze partij reeds een voorstel in om de producenten van alternatieve energie (wind en water) fiscaal te steunen. De goed uitgewerkte plannen werden toen weggehoond, maar enkele maanden geleden door de Bondsdag, nagenoeg geheel overeenkomstig het voorstel, aangenomen. De reden van het verlies zal ongetwijfeld gezocht moeten worden bij de interne geschillen en vooral bij hun opstelling inzake de eenwording (ze hebben zich tot het laatst toe verzet tegen de snelle hereniging).

De, op de vreemdelingenhaat speculerende, Republikaner van ex-SS'er Schönhuber kregen geen poot aan de grond. Zo gemengd als de gevoelens zijn over het verdwijnen van de West-Duitse Grünen, zo eensgezind is het oordeel over het niet behalen van de 5%-grens door de Republikaner: een

Dat de Groenen in Duitsland hebben verloren proeven wij straks aan het drinkwater

Uit: Vrij Nederland van 8-12-90

goede zaak. Een partij die het consequent heeft over Midden-Duitsland als de ex-DDR wordt bedoeld en die meent dat het Poolse Silezië alsnog bij 'Groot-Duitsland' moet worden getrokken staat niet alleen buiten de werkelijkheid, maar zou indirect (zeker wanneer ze in de Bondsdag zou zijn gekomen) een gevaar voor de ontspanning in Europa hebben kunnen betekenen. Wie dit overdreven voorkomt herinnert zich nog maar eens de dubieuze opvattingen van Kohl over de Oder-Neiszegrens (de grens tussen Polen en Oost-Duitsland) uit angst voor stemmenverlies aan... de Republikaan.

Grote verliezer

Tenslotte de sociaal-democratische SPD. Gestaat heeft de aanhang van deze partij de afgelopen jaren het groei-model van een koeiस्ताart aangenomen: steeds meer naar beneden. De SPD die, met de tegendraadse maar populaire minister-president van Saarland Oskar Lafontaine, nog geen jaar geleden, hoge ogen leek te gaan gooien, kwam er totaal niet aan te pas. 'Der Neue Weg' van 'der Oskar' is een roemloze dood gestorven alvorens ze werd aangelegd. Het verlies van de SPD berust voor een deel op domme pech. Het is nu eenmaal de uitvoerende macht, in dit geval de regering Kohl-Genscher, die het eenwordingsproces gestalte moest geven en daarvan dientengevolge de vruchten kon plukken. Maar Lafontaine heeft ook diverse keren de plank behoorlijk misgeslagen, zoals o.a. met zijn verzet tegen de monetaire unie tussen de beide Duitslanden. Overduidelijk nam Kohl een even simpele als demagogische opstelling in met, niet alleen de D-mark aan de 'Os-

sis' te beloven, maar vooral de wijze waarop: 'De D-mark in de DDR nog voor de zomervakantie' (voorjaar 1990). Met andere woorden: wie wilde kon in 1990 nog met vakantie naar Ibiza. Het verzet van Lafontaine tegen zo'n getruce presentatie was begrijpelijk, maar hoogst onhandig, temeer daar deze monetaire unie een oorspronkelijke gedachte was van zijn eigen SPD. Een belangrijk deel van zijn partij was het dan ook niet eens met zijn kritiek.

Maar tegen de euforie rond de Duitse eenwording waren de sombere voorstellingen (van Lafontaine) over de enorme kosten van de eenheid en de onvermijdelijke belastingverhogingen ook zonder misslagen niet opgewassen geweest. En ondanks het feit dat velen geloofden dat Lafontaine met zijn waarschuwingen gelijk had en Kohl reeds vóór de verkiezingen kiezersbedrog pleegde ('Geen lastenverzwaringen voor het Westen en veel hulp voor het Oosten') kozen vooral de Oost-Duitsers massaal toch de kant van de 'Kanzler für Deutschland'.

Kohl's kiezersbedrog

Algemeen is het besef dat deze 'Anschluss' veel en veel te snel is gegaan en dat de gigantische gevolgen misschien nog wel zijn onderkend, maar minstens zijn gebagatelliseerd (in ieder geval door Kohl). Veel beter was geweest wanneer de DDR, na de omwenteling, eerst zelf orde op zaken had kunnen stellen en vervolgens met de Bondsrepubliek over de voorwaarden voor hereniging had moeten/kunnen onderhandelen.

Toen de herenigingstrein eenmaal op gang begon te komen ging deze almaar harder rijden. Wie pogingen deed deze wat af te remmen (SPD) of tot staan te brengen (Grünen) heeft de rekening gepresenteerd gekregen.

Aan de realisatie van het door Kohl aan zijn Landsleuten in de voormalige DDR in het vooruitzicht gestelde welvaartsnivo van de Bondsrepubliek, wordt ernstig gewijfeld. Weliswaar wordt Oost-Duitsland overstromd met Westduitse goederen, alleen... er is geen koopkracht. De werkloosheid in Oost-Duitsland is schrikbarend hoog en zal nog verder toenemen. De angst om werkloos te worden is dan ook groot (de pensioenen en wachtgelden zijn - in tegenstelling tot de prijzen - niet aan het Westduitse nivo aangepast).

Westduitse speculanten grazen de voormalige DDR af en kopen, tegen woekerprijzen, alles op waar men maar handel in ziet. De Ossis hebben het geld hard nodig en verkopen, ook al weet men afgezet te worden. Eigenaren (?) van huizen en ander onroerend goed, die na 1945 naar West-Duitsland zijn uitgeweken, komen weer terug om hun eigendommen (?) weer op te eisen. En dit is nog maar een kleine greep uit de karrevrachten vol problemen die om een oplossing vragen.

De 'frei Markt Wirtschaft' staat of valt met de bereidheid tot investeren. Van een operatie, zoals de Marshall-hulp voor de BRD na de Tweede Wereldoorlog, zal evenwel geen sprake zijn. Zo'n kapitaalinjectie is van de Westerse landen niet te verwachten en zelfs door het rijke West-Duitsland niet op te brengen. Maar Kohl heeft het toch beloofd? Ja, maar hij heeft twee tegenstrijdige beloften gedaan. Aan de voormalige BRD-kiezers heeft hij toegezegd niet met lastenverzwaringen te zullen komen en aan de DDR-kiezers heeft hij het welvaartsnivo van de West-Duitsers beloofd.

Grootste verliezer

Eigenlijk doorzagen de Duitse kiezers ook wel dat dat niet kon, maar met name voor de Ossis was de begeerte zo groot, dat men zich bij de keuze meer heeft laten leiden door speculatie (hopen dat Kohl waarmaakt wat hij heeft beloofd) dan door vertrouwen dat het werkelijk zal gebeuren.

Dat Kohl inderdaad niet zal kunnen waarmaken wat hij de kiezers heeft beloofd werd de maandag na de verkiezingen (vlotter kon niet!) reeds duidelijk. Die dag verklaarde Karl-Otto Pöhl (president van de Deutsche Bundesbank) dat de Duitse eenwording veel duurder zal uitvallen dan door Kohl vóór de verkiezingen was gesteld en dat er niet valt te ontkomen aan enorme bezuinigingen (of belastingverhogingen, maar daar is de Bundesbank faliekant tegen).

Deze eerste gezamenlijke Duitse parlementsverkiezingen sinds 1932 waren nog maar één dag voorbij of het werd al duidelijk, dat het Duitse volk naar alle waarschijnlijkheid de grootste verliezer is geworden van deze historische verkiezingen.

Wim Heij

Opinieonderzoek naar vijand/vriendbeeld en het inzetten van de krijgsmacht

Nederlanders zijn voor het inzetten van de krijgsmacht, ook voor het doel de wereldrechtsorde te handhaven, maar niet als er slachtoffers vallen. Dat is een van de conclusies van een omvangrijk publiek opinieonderzoek dat door het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken van de KU Nijmegen, tezamen met de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht, de Stichting Studiefonds Medische Polemologie, de KMA en het NIPO is ondernomen. Het onderzoek vond in de laatste week van oktober plaats en werd uitgevoerd onder een representatieve steekproef van 773 Nederlanders. SVV-direkteur drs. Leon Wecke maakte voor EGO een (zeer verkorte) samenvatting van enkele eerste resultaten.

In de Koude Oorlog bleek de Nederlandse burger er een vijandbeeld van de Sovjet-Unie op na te houden. Weliswaar was in 1980 het percentage burgers dat in de Sovjet-Unie de belangrijkste bedreiging voor Nederland zag, geslonken tot 40 procent, maar tot aan de fluwelen revoluties in Oost-Europa in 1989 bleek voor een deel van de Nederlandse bevolking de Sovjet-Unie nog steeds een ernstige bedreiging.

Van vijand – naar vriendbeeld

Met dat vijandbeeld van de Sovjet-Unie is inmiddels afgerekend: eerst was het vooral de bedreiging die uitgaat van kernwapens welke de Sovjet-bedreiging in de schaduw stelde, vervolgens is de bedreiging van ons milieu volksvijand nummer 1 geworden. Maar interessant en van belang voor het te voeren Oost-Europabeleid is de vraag wat er voor dat vijandbeeld van de Sovjet-Unie in de plaats is gekomen. Die vraag

is in het opinie-onderzoek aan de orde gesteld.

Enkele van de gestelde vragen om achter een eventueel vriend- of partnerbeeld van de Sovjet-Unie te komen waren:

De Sovjet-Unie werkt samen met ons mee aan een wereld zonder oorlog. Helemaal en grotendeels mee eens: 64%. Grotendeels of helemaal mee oneens: 12% (rest half eens/oneens of weet niet). De Sovjet-Unie wil tezamen met ons militaire problemen oplossen. Helemaal en grotendeels mee eens: 46%. Grotendeels of helemaal mee oneens: 22% (rest half eens/oneens, weet niet).

De Sovjet-Unie is een ernstige bedreiging voor onze veiligheid. Helemaal mee eens, grotendeels mee eens: 5%. Grotendeels of helemaal mee oneens: 83% (rest half mee eens, half mee eens, weet niet).

Duidelijk is dat het militaire vijandbeeld plaats heeft gemaakt voor een soort vriend/partnerbeeld. Overigens wordt zij het in steeds mindere

mate nog steeds door regeringen van enigerlei bedreiging gesproken, die met de ontwikkelingen in de Sovjet-Unie samenhangt zoals de mogelijkheid van een linkse of een rechtse staatsgreep in de Sovjet-Unie, 'instabiliteit' en het nationalisme in diverse republieken.

In het onderzoek zijn ook op dat punt een aantal vragen gesteld. Het blijkt dat slechts een kleine minderheid van de bevolking in de feitelijke of mogelijke ontwikkelingen in de Sovjet-Unie een serieus gevaar ziet. Als ernstige bedreigingen scoren: Derde Wereldlanden met kernwapens en chemische wapens, de drugsproblematiek en het zogenaamde wereldterrorisme. Het herenigd Duitsland, het nationalisme in Europa en mogelijke negatieve ontwikkelingen in de Sovjet-Unie worden in veel mindere mate als een bedreiging gezien.

Ook het ideologisch vijandbeeld van de Russen is geheel verdwenen. Zo zegt bijvoorbeeld op de vraag of de Sovjetunie een bedreiging is van onze manier van denken en doen 80% het daar helemaal niet mee eens te zijn, de rest is het half eens of oneens of weet het niet.

Dat van het ideologische vijandbeeld niets meer over is, is gezien de korte tijd, verbazingwekkend. De kwade ideologie van de Sovjet-Unie is er decennia lang ingehamerd, maar nu blijkt er toch een onverbreekelijk verband te worden gelegd tussen het veranderen van het politieke en economische systeem van de Sovjetunie en de ideologie.

Belangrijkste bedreiging

Ten aanzien van de belangrijkste militaire bedreiging voor Nederland, blijken de Arabische olielanden/Irak het hoogst te scoren, 42%, ongeveer net zoveel Nederlanders als eind 1979 nog de Sovjet-Unie als de belangrijkste militaire bedreiging beschouwden.

De belangrijkste militaire bedreiging voor Nederland

De Arabische olielanden, incl. Irak	42,0%
Duitsland	2,5%
Sovjet-Unie	2,0%
Overige landen samen	2,5%
Geen enkel land	45,0%
Weet niet	6,0%
	100%

Er blijkt een groot verschil tussen het toenmalig vijandbeeld van de Sovjet-

Unie en het vijandbeeld van de 'Arabische olielanden/Irak' van vandaag. Het vijandbeeld van de Sovjet-Unie 1979/1980 bleek veel meer de leiders van de Sovjet-Unie te betreffen dan het volk, zij het dat de Nederlanders het volk wel nogal dom achtten, althans weinig intelligent, maar de leiders scoorden veelal vele malen negatiever dan het volk.

Met betrekking tot het vijandbeeld van de 'Arabische olielanden/Irak' geldt ook dat de leiders slechter dan het volk worden gehouden, maar de leiders zijn nog slechter dan indertijd de Russische leiders, en het volk wordt – in tegenstelling tot het volk van de Sovjet-Unie indertijd – eveneens zeer negatief beoordeeld. Wel blijken de leiders ook veel slechter dan het volk te zijn, maar het volk wordt evenzeer dusdanig negatief beoordeeld, dat zeker ook voor hen een onverkort vijandbeeld aanwezig geacht moet worden. Vergeleken met het toenmalig vijandbeeld van de Sovjet-Unie, wordt het volk van de 'Arabische olielanden/Irak' vele malen onbetrouwbarder, wreder en agressiever geacht dan indertijd het Russische volk.

Hoe is de zeer slechte score van het volk te verklaren?

Enerzijds weten we nog minder van de Irakezen als indertijd van de Russen en anderzijds wat we weten bestaat uit de veelvuldig getoonde beelden van fundamentalistische Arabieren, die emotioneel bewogen of in onze ogen wellicht hysterisch een of ander kwaad aan het Westen wijten. Overigens gezaghebbende personen stellen Saddam Hoessein aan Hitler gelijk. En ten tijde van Hitler mochten we de Duitsers ook niet zo erg.

Zowel de berichtgeving in de massamedia alsook de stellingname van regeringen hebben zeker tot dit vijandbeeld bijgedragen. Hierbij komt uiteraard ook nog de geheel andere cultuur en godsdienst en misschien ook de eventuele

behoefte aan een militair vijandbeeld, waarin na het wegvallen van het Oost-West-vijandbeeld niet overtuigend voorzien werd.

Nederlanders willen meer bezuinigen dan de minister van Defensie

Op de vraag hoeveel er op Defensie bezuinigd mag worden, bleek de grote meerderheid van de bevolking veel verder te willen gaan dan de minister van Defensie Ter Beek voornemens is. Als het gaat om bezuinigingen op het defensiebudget wil 53% de eerste tien jaar 20% of meer bezuinigen.

Tabel 60: Met welk % moet Nederland in 10 jaar defensiebudget verminderen?

Geen bezuinigingen	9%
met 5%	7%
met 10%	11%
met 15%	7%
met 20%	11%
met 25%	11%
met 30%	7%
met 35%	2%
met 40%	5%
met 45%	1%
met 50%	11%
met 51-75%	2%
met 75-99%	2%
met 100%	1%
weet niet	11%
	100%

Welke bedreigingen rechtvaardigen de krijgsmacht en het inzetten ervan?

Van de 58% die meent dat er een bedreiging bestaat waarom Nederland zijn

krijgsmacht dient te handhaven, zegt weer 56% dat die bedreiging de Arabische olielanden is, 43% houdt het op het wereldterrorisme en 28% noemt de drugshandel.

Opvallend is dat de Sovjet-Unie ook in de toekomst niet meer als een nieuwe bedreiging wordt ervaren. De Arabische olielanden/Irak scoren voor de toekomst 23% (thans 42%). De bedreiging die toeneemt is die van Duitsland, van 3% naar 12% in de toekomst. Verder blijkt de categorie 'weet niet' groter te zijn, waarschijnlijk vooral ten koste van hen die er thans zeker van zijn dat nu geen enkel land een bedreiging vormt (45% tegen 36%).

Nederland help momenteel mee in de Golf de internationale rechtsorde te herstellen, weliswaar door deelname aan het afdwingen van de handelsboycot. Maar als het op vechten aan komt. Hoe staat de publieke opinie daar dan tegenover? Bekend is dat in de VS de president op steeds minder steun in de publieke opinie kan rekenen als er slachtoffers vallen. Hoe is dat in Nederland?

Aan de respondenten is de vraag voorgelegd naar de bereidheid om met de krijgsmacht te dreigen dan wel deze in te zetten voor diverse doelen. Om op die vraag een enigszins genuanceerd antwoord te krijgen is eerst gevraagd naar de geoorlooftheid om met de krijgsmacht te dreigen en wel in drie steeds dichter bij de eigen wereld van de burgers komende – doelstellingen.

Zo werd eerst gevraagd naar de bereidheid met de krijgsmacht te dreigen in het geval van het beschermen van belangen elders in de wereld, voorts met betrekking tot het handhaven van de wereldrechtsorde en tenslotte inzake het beschermen van de nationale zelfstandigheid. Deze vraag werd herhaald in geval van daadwerkelijk inzetten van de krijgsmacht.

... en als er slachtoffers vallen?

In het geval van inzetten van de krijgsmacht werd een gradatie aangebracht met betrekking tot de te betalen prijs in slachtoffers. In eerste instantie werd alleen over inzetten gesproken, vervolgens over slachtoffers bij de tegenpartij, dan ook over slachtoffers onder de eigen mensen, in het geval kennissen, vrienden en familieleden tot de slachtoffers zouden behoren en tenslotte indien men zelf tot de slachtoffers zou behoren. Uiteraard zou, zoals te verwachten was, het percentage bij het inzetten van de krijgsmacht in het geval het ook slachtoffers zou meebrengen aanzienlijk terug lopen. Zodra er slachtoffers vallen, neemt de steun voor het inzetten van de krijgsmacht aanzienlijk af en wordt de militaire actie slechts door een minderheid van ongeveer 30% gedragen.

Van de Nederlandse bevolking vindt 69% dat je de internationale rechtsorde

mag beschermen of herstellen door te dreigen met geweld. Van degenen die dat vinden, meent 88% dat het ook geoorloofd is de krijgsmacht daadwerkelijk in te zetten ten behoeve van de internationale rechtsorde. Van hen die akkoord gaan met daadwerkelijk inzetten, blijft 57% bij dit standpunt als er ook slachtoffers bij de tegenpartij vallen, en daarvan weer 87% als het ook Nederlandse slachtoffers betreft.

Tenslotte acht daarvan weer 88% het geoorloofd de krijgsmacht in te zetten als het ook slachtoffers bij familie en kennissen tot gevolg heeft. Hoewel op dit moment 80% van de publieke opinie het terecht vindt dat de Nederlandse marine meedoet in de Golf, zal voor daadwerkelijke betrokkenheid bij gevechtshandelingen praktisch zeker geen voldoende draagvlak in de Nederlandse publieke opinie aanwezig zijn.

Het vallen van slachtoffers bij het inzetten van de krijgsmacht leidt dus kennelijk meteen tot een grote daling van de bereidheid tot het continueren van de inzet. Een verschijnsel dat zich met name ook in de publieke opinie in de VS voordoet en zeer waarschijnlijk ook elders. Dat doden en gewonden de animo voor de strijd doen bekoelen lijkt vanzelfsprekend, alhoewel anderszins moet worden opgemerkt dat nogal wat tweeslachtigheid besloten ligt in de opvatting dat wel met de wapens bedreigd mag worden en zelfs opgetreden, maar dat wapens niet bestemd zijn om slachtoffers te maken. Indien de wapens gebruikt worden, waarvoor zij zijn bedoeld, loopt de steun voor actie dramatisch terug.

Uit het onderzoek blijkt dat dan zelfs voor de verdediging van het vaderland geen meerderheid meer voor het inzetten van de krijgsmacht te vinden is. Ac-

tiviteiten van de krijgsmacht waarbij slachtoffers vallen, zijn dan ook wellicht legaal, maar zeker niet legitiem te noemen, als we onder dat laatste ten minste een zekere overeenstemming verstaan tussen de betreffende activiteit en belangrijke waarden en normen die wij daarbij als beoordelingscriterium benutten. Vrouwen blijken overigens eerder hun bereidheid tot inzetten van de krijgsmacht in te trekken als de actie ook slachtoffers met zich meebrengt.

Tenslotte blijkt ook dat zij die zeggen op het CDA en zij die zeggen op de VVD te gaan stemmen, nog het meest gesteund zijn voor het inzetten van de krijgsmacht, ook als het slachtoffers vergt.

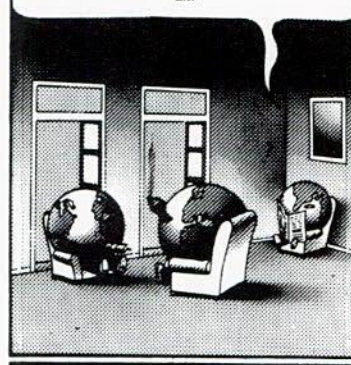
Vredesdividend

Er wordt sinds het verdwijnen van de Oost-West tegenstelling een discussie geleverd over allerlei goede doelen, waarvoor de besparingen op defensie zouden kunnen worden aangewend. De term 'vredesdividend' werd uitgevonden, waarmee al dat geld bedoeld werd dat nu en in de toekomst op defensie bespaard zou worden. Nog helemaal afgezien van de vraag of er inderdaad veel geld voor andere doelen zal overblijven, is het wellicht voor de regering zinvol te weten waaraan het Nederlandse volk denkt als het zou gaan om de vraag waarvoor de bespaarde defensiegelden aan te wenden.

In het onderzoek zijn aan de respondenten een achttal mogelijkheden voorgesteld, waarbij de vraag gesteld werd welk doel de eerste, de tweede tot en met de achtste plaats zou moeten krijgen. Gevraagd naar welk doel op de eerste plaats gezet zou moeten worden,

De bescheiden defensievisie van Relus: altijd eerst dekking zoeken!

a.i.

Uit: NRC/Hb van 14-12-90

luidde het antwoord van 33% van de ondervraagden: het oplossen van milieuproblemen, 19% antwoordde verminderen van het begrotingstekort, terwijl 18% sociale voorzieningen noemde en 12% het op ontwikkelingshulp hield.

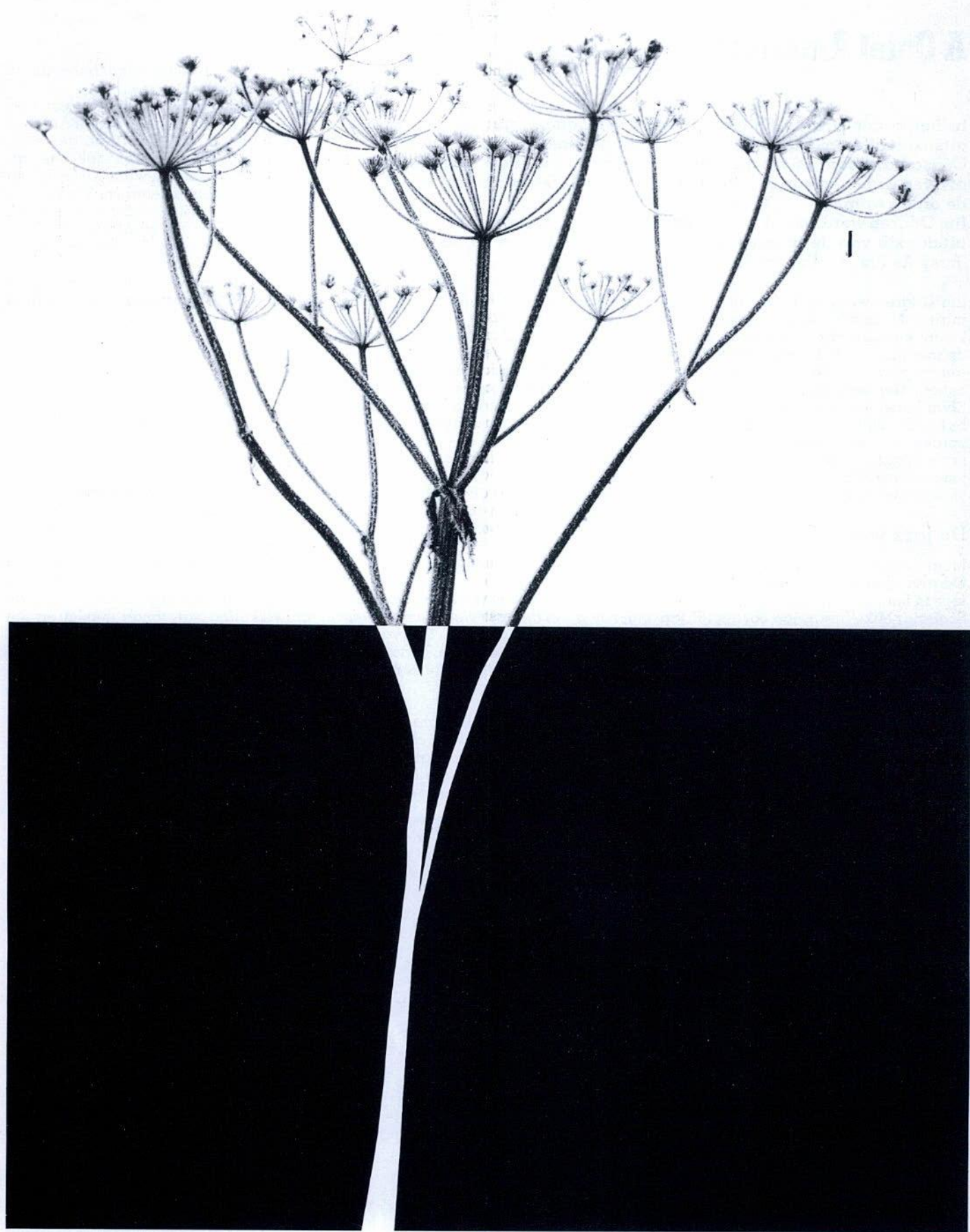
Ook als naar de tweede plaats van belangrijkheid gevraagd werd, verandert er niet zoveel, zij het dat het onderwerp nu op de vierde plaats komt en daarmee het verminderen van het begrotingstekort verdringt.

De eerste plaats bij de verdeling van de besparingen op defensie is vooral gereserveerd voor zaken die meteen met ons eigen belang te maken hebben. Ofschoon je je kunt afvragen of het oplossen van milieuproblemen alleen maar een nationale zaak is. Als ieder land zijn aandeel in de milieuproblemen zou oplossen is daarmee ook het wereldprobleem milieu opgelost. De vraag is natuurlijk of de ondervraagden ook dat bij hun antwoord hebben betrokken.

Maar wat hier wel uit spreekt is dat het eerder vertoonde vriend-partnerbeeld van de Sovjet-Unie kennelijk niet zover gaat dat aan hulp aan Oost-Europa en de Sovjet-Unie enige prioriteit wordt gegeven. De vraag waarom dat zo is kan misschien alleen worden beantwoord met de veronderstelling dat dat vriend-partnerbeeld er weliswaar is, maar niet zodanig intens is dat de Nederlanders er van wakker liggen. Dat doen ze naar blijkt eerder van de milieuproblemen en die problemen welke nogal met de portemonnaie te maken hebben, zoals de sociale voorzieningen, maar ook het begrotingstekort in de portemonnaie van de overheid, welke laatste uiteindelijk ook een relatie met de beurs van de burgers heeft.

Leon Wecke

Jim Odegren

A Quiet American

In het kader van de Rotterdamse Saxofoondagen gaf de Amerikaanse altsaxofonist Jim Odegren een aantal masterclasses aan het Rotterdamse Conservatorium. Ik mocht een lang gesprek met hem hebben, waarin diverse aspecten van het creatief en educatief bezig zijn met muziek aan de orde kwamen.

Jim Odegren werd vooral bekend door het feit, dat hij in de jaren 1980-83 deel uitmaakte van de groep van vibrafonist Gary Burton en aan platen als 'Easy As Pie' en 'Picture This' meewerkte.

Jim Odegren werd op 15 juli 1954 te Auburn, Massachusetts, geboren en kwam via zijn broers in aanraking met de jazzmuziek. Zijn keuze werd definitief bepaald, toen hij in zijn High Schooljaren eens een optreden van het Elvin Jones trio, met Joe Farrell en Wilbur Little, bijwoonde. Er was inderdaad sprake van een keuze, omdat hij toen namelijk al altsax speelde in een groot jeugdorkest, waar hij een degelijk klasieke training kreeg.

De jazz won..

Maar de jazz won dus en in 1972 ging Jim Odegren naar het fameuze Berklee College in Boston, waar hij mensen als John Scofield, Mike Stern, Joe Lovano, Brian Torf en Steve Smith als medestudenten trof. Odegren raakte bevriend met de Engelse componist en bandleider Michael Gibbs, in wiens orkest hij ook speelde. Het was in deze periode (1974), dat hij voor het eerst samenwerkte met Gary Burton.

Na zijn studietijd speelde Jim Odegren o.a. met gitarist Pat Metheny, die toen net een eigen groep was begonnen. Deze liaison was echter van korte duur, omdat beide heren niet zo goed met elkaar overweg konden. Odegren's carrière kwam pas echt lekker op gang bij de soulband 'Wayne Cochran and the C.C. Riders', waar hij de krachtige sound ontwikkelde, die zo karakteristiek voor hem is.

Toen brak de Burtonperiode aan, die hem over de hele wereld voerde, maar nadat hij de groep had verlaten, werd het toch wat stiller rond zijn persoon. Hij aanvaardde weliswaar een baan als docent bij de afdeling Performance Studies van het Berklee College, maakte nog opnamen met mensen als Michael Brecker, Victor Bailey en Vinnie Colaiuta, verzorgde ook nog de soundtrack van de film 'Heat', maar de grote doorbraak bleef toch uit.

In onderstaand interview laat ik Jim Odegren, een buitengewoon rustige en sympathieke Amerikaan, over deze en andere zaken graag zelf aan het woord.

Hoe komt het, dat we de laatste jaren zo weinig van je hebben gehoord?

Wel, in 1985 werd mijn zoon geboren en toen ik die baan aan het Berklee College kreeg aangeboden, besloot ik me definitief in New England te vestigen, waar ik ook ben geboren en opgegroeid. Ik woon nu in Providence.

Komt Scott Hamilton daar niet vandaan?

Ja, en ook drummer Paul Motian, maar die wordt daar, geloof ik, liever niet meer aan herinnerd.

Eigen groep

Heb je naast je Berklee beslommeringen nog wel tijd voor eigen activiteiten?
Het is inderdaad zo, dat ik 90% van mijn tijd besteed aan Berklee, maar in de weekends treed ik op in clubs met mijn eigen groep, de Sled Dogs.

Waarom moet ik bij deze groep denken qua bezetting en muzikaal concept?

Het is een kwartet met gitaar, bas, drums, altsax en de groep bestaat uit medewerkers van Berklee. Wat de mu-

ziek betreft, denk ik, dat je invloeden zult horen van James Brown en Jimi Hendrix, omdat onze gitarist Jim Kelly die de meeste stukken schrijft, vooral door de laatste is geïnspireerd. Maar ook pure rock'n roll en bebop zijn bestanddelen van onze muziek. Als ik de formatie stilistisch zou moeten duiden, zou ik het een bluesgitaar-trio plus altsax willen noemen.

Heeft de groep ook al enige bekendheid buiten de regio?

Zeker, in het kader van het project 'Berklee On The Road' zijn we al in Argentinië, Japan, Spanje en Italië geweest. Daar kennen ze onze muziek dus, althans in de plaatsen, waar we lessen en concerten hebben gegeven. We hebben echter niet de wereldwijde reputatie, die je alleen maar krijgt door een perfecte distributie van je platen en cd's. Ik ben trouwens ook nooit goed in p.r. geweest. Dat verklaart misschien wel het feit, dat ik in Nederland relatief weinig bekend ben.

Docent én muzikant

Er is in Nederland al jaren een polemiek gaande over de waarde van de conservatoria. De één zegt, dat deze instituten uitsluitend klonen voortbrengen en dat het vak in de praktijk moet worden geleerd, de ander, dat een perfecte opleiding en een dito instrumentbeheersing onmisbaar zijn, wanneer je een echt creatief musicus wilt worden. Wat is jouw mening daarover?

Dat is een interessante vraag en het antwoord is net zo complex als de vraag. De rol van de conservatoria in de ontwikkeling van jonge musici en het hen voorbereiden op een mogelijke carrière is een moeilijke. Ik ben overigens wel van mening, dat controversen een goede zaak is. Het is alleen maar gezond. Ik wil daar graag iets over zeggen, als muzikant en docent.

In die laatste hoedanigheid is het mijn taak de student een eerlijke en representatieve indruk te geven van de stand van zaken in de muziek. Wat is de voornaamste huidige stroming, wat gebeurt er allemaal? Ook traditie en historie zijn onmisbare onderdelen van het lesprogramma. De student moet van dit alles absoluut kennis nemen en niet slechts met zichzelf en zijn instrument bezig zijn. Sommige docenten schieten hier tekort. Zij gebruiken het instituut vooral om hun eigen loopbaan te promoten. Natuurlijk is een docent ook een actief muzikant, maar je moet een soort evenwicht weten te vinden. Ook voor mij is dat echter een constant gevecht. Aan de andere kant maakt het feit, dat ik les geef me tevens zelf weer tot leerling. Dus tijdens het doceren leer ik op mijn beurt ook weer van de studenten. Uiteraard moet ik goed voorbereid de klas ingaan. Ik moet iets te bieden hebben, zodat de zaak op gang komt. Ik zie mezelf dan ook vooral als een katalysator en ook wel als een gids. Mijn doel als docent is eigenlijk de student zo voor te bereiden, dat hij niet eerst twintig jaar in rokerige clubs hoeft door te brengen

Jim Odegren in Rotterdam

Foto Theo Carree

?

vragen staat vrij

*'Zeker weten.'
Er bestaan mensen
die veel 'zeker weten',
over zichzelf,
over werk, leger, politiek,
over wat ze willen
en wat goed en acceptabel is.
Mensen
die ook 'zeker weten'
over anderen:
wat die moeten doen en laten,
wat hun fouten zijn,
over hun betrouwbaarheid en capa-
citeiten.
Deze mensen:
overal zijn ze te vinden,
bij soldaten, onderofficieren, offi-
cieren,
in sportclubs,
in organisaties,
in de politiek.
Vaak maken ze indruk,
ze worden leiders
voor anderen
ze krijgen volgelingen...
Automatisch keren anderen zich te-
gen hen.
'Zeker weten'
vormt tweespalt,
kampen ontstaan,
ruzies en intriges.
'Zeker weten'.
Even lijkt het leuk, even maar,
daarna wordt het een ellende.
Wat vind jij? Steven*

om beetje bij beetje het vak te leren. Maar dit mag nooit doel op zichzelf zijn. Je moet als leraar en musicus zo creatief zijn, dat je een student echt vooruit kunt helpen. Dus hebben de critici wel gelijk als ze stellen, dat sommige docenten te beperkt bezig zijn met de basisbegrippen. Het stimuleren van het scheppend vermogen van de studenten moet eigenlijk hoofdzaak zijn. In hoeverre dit succesvol is, hangt af van het niveau van de binnenkomende student. Is hij beginner of gevorderde?

Branford Marsalis en Tommy Smith bijv. kwamen op Berklee, toen ze bijna alles al op een rijtje hadden staan. Voor de Japanse pianist Makoto Ozone daarentegen ging er een wereld open, toen hij merkte, dat er naast Oscar Peterson ook mensen als Keith Jarrett en Chick Corea bestonden. Samengevat kun je rustig stellen dat de docent op een conservatorium een groot verantwoordelijkheidsgevoel moet bezitten teneinde het eerder door mij genoemde evenwicht te kunnen bewaren en alle elementen op de juiste wijze te doseren.

Electronica en computers

Hoe zie jij de rol van de elektronica in de jazz?

Momenteel is daarover op Berklee een zeer interessante discussie gaande, waar ik mij persoonlijk erg bij betrokken voel. Ik zie de elektronica namelijk gewoon als een nieuw instrumentaal middel. De synthesizer is daar een uitstekend voorbeeld van. Wanneer je be-

denkt, dat we nu het 150-jarig bestaan van de saxofoon vieren en dit instrument nog als relatief jong wordt beschouwd, dan kun je wel nagaan, dat de synthesizer, die uit het begin van de jaren tachtig stamt, nog maar aan het allereerste begin van zijn mogelijkheden staat. Het potentieel van dit instrument is werkelijk onvoorstelbaar. Ik hoop alleen, dat het niet zo ver komt, dat een artiest het apparaat op het podium zet, een knop indrukt, weer verdwijnt en het publiek dan domweg naar een machine laat luisteren en kijken. In muziek maken moet altijd een element van risico zitten. Het moet spannend zijn. De toehoorders moeten zich kunnen afvragen: 'Komt hij eruit of niet?' Dus ook emoties zullen altijd een rol blijven spelen, zowel bij de muzikant als bij het publiek. Ik heb er overigens geen moeite mee, wanneer popgroepen tijdens een optreden een band laten meedraaien, als ze zelf dan tenminste maar meespelen en zodoende het definitieve eindresultaat bepalen.

Werken jullie op Berklee ook met computers?

Jazeker, we gebruiken een McIntosh computer met liefst 200 sporen om muziek op te nemen, tempi te beïnvloeden en andere toonsoorten op te roepen. Het levert erg veel materiaal op, waarvan we overigens het meeste om esthetische redenen weer weggooien. We gebruiken de computer dus vooral om mee te oefenen en te testen. Aan het eind van het laatste semester hebben we

met de McIntosh een experiment uitgevoerd, waaraan door 150 studenten is meegewerkt. Het was de eerste keer, dat iets dergelijks op zo'n grote schaal werd beproefd. Slechts één student bleek negatief te reageren, hetgeen voor zo'n eerste onderzoek een verdraaid goed resultaat is. Het heeft me echter wel gehinderd, dat we voor dit toch unieke project zo weinig waardering hebben gekregen. Niettemin wil ik nog eens benadrukken, dat ik mij altijd zal blijven inzetten voor de computer, hoewel er natuurlijk niets boven live en akoestisch spelen gaat.

Wat zijn je plannen voor de naaste toekomst?

Volgende maand gaan we een opname maken met de Sled Dogs. We hopen de band dan aan een platenmaatschappij te kunnen verkopen.

Misschien is er in Nederland wel een label geïnteresseerd...

Dat zou fantastisch zijn!

Theo Carree

Onbemind

De wachtlijsten bij de instellingen van de geestelijke gezondheidszorg zijn nog nooit zo lang geweest als vorig jaar. Mensen staan bij duizenden in de rij voor een analyse en voor verlossing. Bij veel mensen zal het waarschijnlijk gaan om traumatische ervaringen van vroeger: er werd niet of teveel van ze gehouden, en dat is nog steeds zo. Onverdraaglijk, de pijn van het afgewezen zijn. Het is één van de meest aangrijpende ervaringen. Iedereen kent de pijn van het onbemind zijn, afgewezen worden. Je hoeft maar een week op een camping te staan om te kunnen waarnemen dat veel ouders niet echt van hun kinderen houden en hoe kinderen geprogrammeerd worden in het onderdrukken van hun levenslust om te kunnen voldoen aan de normen van ouders en maatschappij. Tenten hebben geen muren waardoor het getier van ouders en het huilen van hun kinderen duidelijk hoorbaar is, soms nachten lang.

Wie heeft nog nooit van zijn ouders te horen gekregen „als je nu niet stil bent, of als je nu niet dit of dat doet, zullen papa en mama niet meer van je houden“. Het is een ziels-vernietigende opmerking: De dreiging van het onbemind

zijn voelen juist kinderen zo scherp aan. Wat zou het een opluchting geven als je het kon uitschreeuwen: „Er is niet genoeg van mij gehouden en dat is nog steeds zo.“ Het zou goed zijn om dat tegen elkaar te vertellen. Dat is creatief: het leed van het onbemind zijn dat tot uitdrukking komt bij iemand aan wie je je bloot durft te geven.

Zoals een man van middelbare leeftijd mij vertelde dat hij er nog beroerd van kon worden, als hij eraan dacht dat het konijn, dat hij als kind voor zijn verjaardag had gekregen nog datzelfde jaar met de kerst werd geslacht en hij na de maaltijd hoorde dat hij zijn eigen konijn had opgegeten. Er is niet genoeg van hem gehouden.

Of zoals Jaap mij vertelde dat hij in een disco geen meisjes ten dans durft te vragen. Het risico afgewezen te worden is te groot. „Dan ga je toch ook af als een gieter.“ Jaap voelt zich nog steeds onbemind en dat maakt eenzaam. Vooral wanneer hij van klasgenoten hoort hoeveel meisjes die wel niet versierd hebben. Alsof het om glazen bier gaat.

De ervaringen, die maken dat je je onbemind en niet geliefd voelt, durven uitspreken. Dat is de bevrijding die we nodig hebben om het juk van het onbemind zijn af te werpen. Daarmee is de pijn van het afgewezen kind niet voorbij. Die ervaring zal nooit verdwijnen. Het zal bij gelegenheid terugkeren. Maar wanneer we zelf kunnen uitspreken „er is niet genoeg van mij gehouden en dat is nog steeds zo,“ brengen we de vervreemding die deze ervaring teweeg brengt tot stilstand. Dan kun je ook veel meer van jezelf gaan houden. De beste therapie.

Freek Pol

Defensie wil criminelen vaker uit leger weren

(Van onze parlementaire redactie)

DEN HAAG - Minister Ter Beek en staatssecretaris Van Voorst tot Voorst (Defensie) willen de krijgsmacht zo veel mogelijk vrijwaren van dienstplichtigen die een gerechtelijke veroordeling achter de rug hebben.

HOE IK TOT MIJN DAAD GEKOMEN BEN?
HAAH! U LEEST ZEKER GEEN KRANTEN!?!

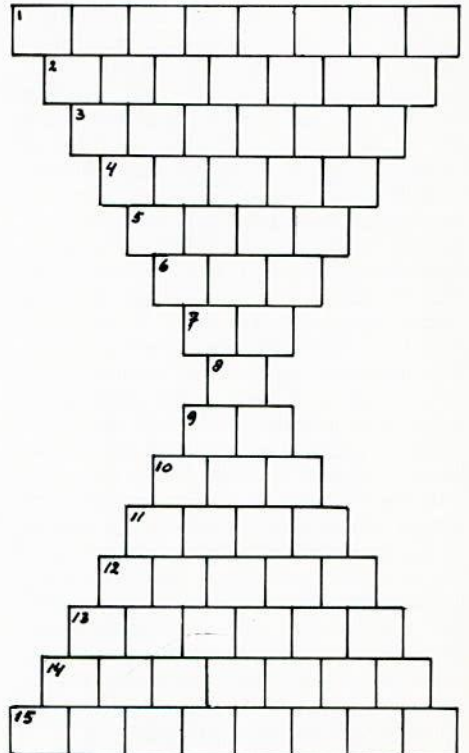
Zandloper

De oplossing van het cryptogram in het decembernummer luidt:

Horizontaal: 1. soldaat; 6. stootje; 7. ent; 8. sjaal; 10. notenbalk; 11. etterbak; 15. even; 16. lol; 18. kalebas; 19. verraden.

Vertikaal: 1. sist; 2. loopjongen; 3. alt; 4. tien; 5. koeling; 9. stotteraar; 12. bella; 13. kalk; 14. mee; 17. Lena.

Hieronder een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letter als het voorgaande, eerst min één en later plus één letter. De omschrijvingen luiden: 1. in kracht doen toenemen (8 letters) 2. op smaak testen (7) 3. te eten geven (6) 4. stelen (5) 5. keukengerei (4) 6. meertje (3) 7. voegwoord (2) 8. klinker (1) 9. noot (2) 10. loop (3) 11. lichaamsdelen (4) 12. hoog bouwwerk (5) 13. reizen (6) 14. te schande maken (7) 15. eraan zetten (8).

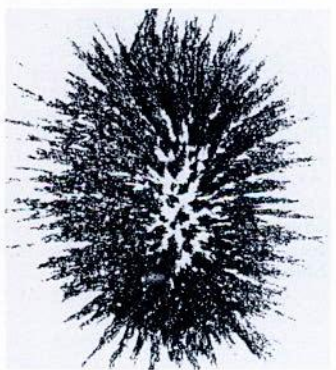

boeken

W.F. Hermans

De verteller in 'Naar Magnitogorsk', een verhaal van Willem Frederik Hermans, is een man die huiveringwekkende herinneringen heeft overgehouden uit zijn jeugd bij het zien van de krachtlijnen van een magneet, zichtbaar gemaakt met ijzervijzel. Ondanks de nadrukkelijke waarschuwingen van zijn broer, zijn horloge buiten het bereik van een magneet te houden (anders zou de kwetsbare spiraalveer het begeven), kan hij het als jongen niet nalaten de proef op de som te nemen. En inderdaad: 'het horloge bleef stilstaan'.

Bij hem thuis waren ze communist en 'ze vonden dus wat er in de Sovjet-Unie gebeurde altijd fantastisch'. Vooral de, achter de Oeral, gestichte stad Magnitogorsk werd thuis steeds genoemd 'als de schitterendste overwinning van het marxisme-leninisme en het proletariaat'. Ouder geworden laat hem de gedachte 'eens een kijkje te gaan nemen in Magnitogorsk' niet los. Op een goed moment boekt hij dan ook een goedkope trip naar Rusland. In Magnitogorsk aangekomen brengt hij, na alle ijeren voorwerpen zoals sleutelbos en zakmes te hebben afgegeven,

een bezoek aan een gigantische, in Oost-West-richting opgestelde, elektromagneet. Deze magneet was daar ten tijde van Stalin, op advies van een krankzinnige natuurkundige, gebouwd met de bedoeling 'het aardmagnetische veld' van het Westen 'te verstoren en op die manier de kapitalistische wereld te desoriënteren'.

W.F. Hermans: *Naar Magnitogorsk*. De Harmonie, Amsterdam 1990. 32 blz. f 12,90. (WH)

Bevrijdende daad

Het werk van de Tsjechische schrijver Bohumil Hrabal is in ons land nagenoeg onbekend. Helaas, want Hrabal is zonder

meer een groot schrijver. Het lijkt er overigens op dat er in die onbekendheid verandering gaat komen. Twee jaar geleden verscheen er al een novelle ('Al te luide eenzaamheid', uitg. Bert Bakker) en enkele maanden geleden kwamen daar nog eens twee romans bij (waaronder 'Ik heb de koning van Engeland bediend', eveneens uitg. Bert Bakker). De andere roman is 'Zwaarbewaakte treinen' (een herdruk uit 1967).

In deze heldere vertelling laat Hrabal zijn hoofdpersoon, de jonge spoorwegbeamte Milosch Hrma, het leven op een klein Tsjechisch station, tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog, beschrijven. Deze Milosch worstelt, na een mislukte vrijage, met één groot probleem, namelijk of hij wel een echte man is. Dit brengt hem zo aan het twijfelen, dat hij een poging tot zelfdoding doet. Na gesprekken met een psychiater krabbelt hij weer wat overeind en hervat het werk weer. Tijdens het verrichten van een nachtdienst bedriegt hij, met een koerierster uit het verzet, de liefde en wordt overtuigend genezen van zijn grootste twijfel ('ik heb het verleden van me losgeknipt'). Bij het, kort daarna, koelbloedig plegen van een sabotagedaad komt deze schuchtere Milosch, die voor het eerst van zijn leven het gevoel heeft grond onder de voeten te hebben gekregen, om het leven.

In één woord. 'n juweeltje!
Bohumil Hrabal: *Zwaarbewaakte treinen*. Van Gennep, Amsterdam 1990. 96 blz. f 19,50. (WH)

Thriller

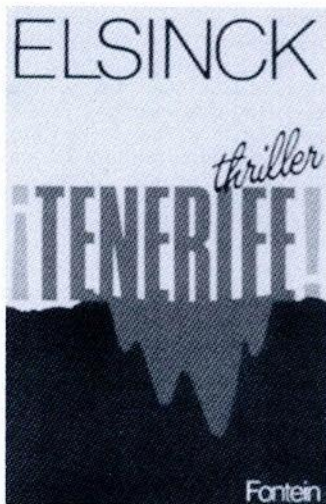
Het schrijverschap van oud-cabaretier Henk Elsink is niet onopgemerkt van start gegaan. Bij het verschijnen van zijn eerste thriller (de thriller 'Tenerife!', onder de naam Elsinc) brak er een storm van kritiek los. De auteur zou zich niet alleen sterk hebben laten leiden door een kleurenbijlage van Vrij Nederland over sado-masochisme, maar er zelfs hele passages uit hebben overgeschreven. Ongetwijfeld ongewilde, maar niet minder welkomme publiciteit voor schrijver en uitgever.

In februari 1989 wordt in een smerige hotelkamer in Madrid een half-ontklede man gevonden, hangend in schommelhaken met kettingen om de polsen.

Mishandeld en morsdood. Een werkster vindt, enkele dagen later bij het verschonen van het bed, het ontzielde lichaam. Bij deze ene moord zal het niet blijven.

De (Spaanse) politie staat voor een groot raadsel. Er is duidelijk sprake van een persoonlijke wraakactie. Maar op wie wrekt de dader zich? En waarom laat hij bij zijn lijken van die merkwuurde berichten achter (zoals bij de openingsmoord een kaart met de tekst: ESPANA-HUNGRIA 1-1.)? Wat hebben de slachtoffers met elkaar gemeen? En wat brengt de politie er uiteindelijk toe SM-clubs te gaan bezoeken? Zo lastig als het voor de politie is de dader op te sporen, zo eenvoudig heeft de lezer het. Vanaf de eerste bladzijden is het duidelijk wie de dader is. De ontknoping van deze thriller, waarbij zowel de gedragingen van de dader als de vorderingen van de politie op de voet worden gevolgd, vindt echter pas plaats op de laatste bladzijde van dit spannende boek.

Elsinc: *Tenerife!* De Fontein, Baarn 1990. 186 blz. f 25,-. (WH)

Spionage

De medio vorig jaar verschenen roman 'De brief in Berlijn' van Ian McEwan is een even gecomplexeerd als fascinerend boek. Hoofdpersoon is de 25-jarige PTT-technicus Leonard Marnham, uit de Londense voorstad Tottenham, die naar Berlijn wordt overgeplaatst om werkzaamheden te verrichten voor een Brits-Amerikaanse spionage-operatie: Het aftappen van Russische telefoonlijnen. Onderdeel van deze, historische operatie (het is 1955 met de Koude Oorlog op z'n hoogtepunt) was ook het graven van een tunnel, die in 1956 door George Blake werd verraden aan de Russen.

De auteur legt in deze roman haarscherp de gelaagdheden binnen het spionagewereldje bloot. Degenen die op het laagste nivo werken denken dat er een magazijn voor de krijgsmacht wordt gebouwd, die op

een nivo hoger weten dat het om een radarstation gaat, die op het derde nivo weten dat het om een tunnel gaat via welke het Wes-

ten de Russen kan af luisteren. Daarboven bevinden zich nog de lieden die werkelijk toegang hebben tot de geheimzinnigheden. Hoe hoger men komt hoe minder onschuldig (Engelse titel van deze roman: 'The Innocent'). Het centrale thema waar het McEwan feitelijk om gaat is de wijze waarop iemand zich ontwikkelt in een wereld met vage grenzen tussen werkelijkheid en fictie, tussen waarheid en bedrog.

Een indrukwekkende roman!
Ian McEwan: *De brief in Berlijn*. De Harmonie, Amsterdam 1990. 329 blz. f 34,90. (WH)

Freek de Jonge

'De Brillenkoker' is de titel van de onlangs uitgekomen bundeling nieuw proza van Freek de Jonge. En laat ik maar meteen met de deur in huis vallen: een heerlijk boek.

Zoals te verwachten wemelt het weer van de kolderieke, wrange en trieste ('Lieve Oma') verhalen, dialogen en gedachten. Alles ingeklemd tussen het eerste en het laatste verhaal, die beide gaan over zijn beperkte gezichtsvermogen oftewel zijn bril.

Het verhaal waar ik bijna in bleef was 'Er op uit met dominee Kluit'. In dit gefingeerde radio-praatje beveelt deze dominee de luisteraars aan een bezoekje te

brengen aan 'het christelijk the-mapark De Bijbelebonse Berg van de Evangelische Omroep' in Zeewolde. Te bereiken vanuit Almere met een ezel of een kamelenkaravaan. Een andere mogelijkheid is kruipend want 'kruipen is een manier van voortbewegen die, nu wij allemaal een beetje uitgejogged zijn, flink

in opmars is'. Met de auto er naar toe gaan wordt door dominee Kluit ernstig ontraden, want 'je bent eerder je geloof kwijt dan je auto'. Een pretpark juist ook voor niet-gelovigen, want (aldus Kluit): 'Ik moet mij wel heel sterk vergissen als u niet goed gelovig terugkomt'.

Zijn alle, ruim dertig, verhalen even leuk? Nee. Maar bij het merendeel van deze prozastukken valt er, zeker voor de fans van De Jonge, veel te genieten.

Freek de Jonge: De Brillenkoker. De Harmonie, Amsterdam 1990. 163 blz. f 19,90. (WH)

Wapenbroeders

Kort geleden verscheen 'De Generaals', het zesde deel in de serie 'De Wapenbroeders' van de schrijver W. E. B. Griffin. In deze grote romanserie (waarvan de delen zich heel goed afzonderlijk laten lezen) worden de lotgevalen beschreven van de Amerikaanse militair vanaf de Tweede Wereldoorlog tot heden. De auteur plaatst zijn gedrama-

tiseerde boeken steeds tegen de achtergrond van een periode van de moderne wereldgeschiedenis. Het decor in 'De Luitenanten' was de Tweede Wereldoorlog, die van 'De Kapiteins' de Korea-oorlog en van 'De Majors' de oorlog in Zuidoost-Azië. In 'De Kolonels' ging het om de opleiding van soldaten voor geheime operaties (o.a. Cuba), terwijl in 'De Groene Baretten' de guerrilla-oorlog in Vietnam het centrale thema was.

In 'De Generaals' zijn de hoofdpersonen de mannen die de beslissingen nemen, degenen die de strijd bepalen en impliciet verregaand de toekomst van de wereld. Hun ervaringen hadden ze opgedaan bij de landing in Normandië, op de bevroren heuvels van Korea en in de gruwelijke gevechten bij Dien Bien Phu. Nu voeren ze het bevel over elitetroepen, die het in de jungles van Zuidoost-Azië moeten opnemen tegen een onzichtbare vijand in een nieuw soort oorlog met een nieuw type soldaten.

Ook dit deel is weer met kennis van zaken geschreven en laat zich – door de evenwichtige dosering van romantiek, tragedie, humor en werkelijkheidszin – weer lezen als een 'trein'.

W. E. B. Griffin: De Generaals. Het Spectrum, Utrecht 1990. 355 blz. f 49,90. (WH)

Opmerkelijke vrouw

'Het hart van een vrouw' is het vierde deel van Maya Angelou's indrukwekkende autobiografische romanreeks waarvan eerder 'Ik weet waarom gekooid

vogels zingen' (lange tijd in de top-tien), 'Dans om het bestaan' en 'Zingen en swingen' verschenen.

In dit deel verhuist Angelou van Californië naar New York en begint zich steeds serieuzer aan haar schrijverschap te wijden. Ook raakt ze meer en meer betrokken bij de strijd voor de ge-

lijkberechtiging van de zwarten in de Verenigde Staten. Zo bekleedt ze, rond 1960, een belangrijke functie in de SCLC (Southern Christian Leadership Conference), een organisatie van de nog steeds tot de verbeelding sprekende dominee Martin Luther King. In deze periode stopt ze met dansen en zingen, beleeft een romance met de Zuidafrikaanse vrijheidsstrijder Vusumzi Make en gaat in Egypte wonen, vanwaar Make zich inzet voor de bevrijding van Afrika. Maya werkt in die tijd als redactioneel medewerker bij de Arab Observer, hetgeen hun relatie niet ten goede komt. Wanneer Make en Angelou besluiten uit elkaar te gaan vestigt ze zich in Ghana, waar haar zoon Guy de beste studiemogelijkheden heeft.

Opnieuw is met dit deel een fascinerend hoofdstuk aan het leven van deze opmerkelijke vrouw toegevoegd. Hopelijk laat het laatste deel niet al te lang op zich wachten.

Maya Angelou: Het hart van een vrouw. De Geus, Breda 1990. 298 blz. f 32,50 (WH)

Oorlog der seksen

'Die kerels zijn o zo geëmancipeerd, maar het blijft bij woorden, niets dan woorden', zei Liz (35), architect in Tucson, woedend. Verdomme, het maakt me razend, want wanneer het gaat om het ware leven, willen ze eigenlijk een vrouw die haar aandeel van de rekening kan betalen, die vervolgens verandert in een lief vrouwje dat aanbiddend naar hem opkijkt, heerlijk kan koken, voor de kinderen zorgt, en na dat alles om middernacht o zo sexy wordt.'

Een citaat zoals er talloze te vinden zijn in 'Het erotisch slagveld' ('Erotic wars'), al weer het zesde boek in Nederlandse vertaling van Lilian B. Rubin. Deze Amerikaanse klinisch psycholoog en sociologe kreeg wereldwij-

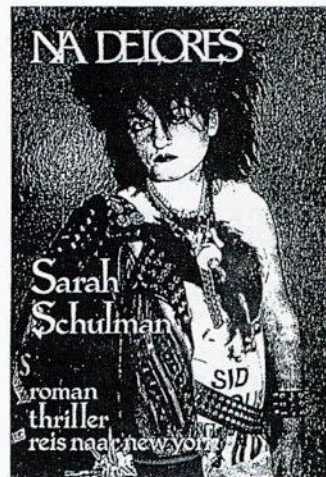
de bekendheid met haar onderzoeken naar de intiemste relaties tussen mensen, waarvan ze verslag deed in boeken als 'Pijn en moeite', 'Intieme vreemden', 'Vriendschap', 'Stille woede' e.a. Via haar bekende manier om mensen zelf aan het woord te laten schetst Rubin een beeld van het denken en gedrag van mannen en vrouwen (ook jongere; één van de negen hoofdstukken gaat geheel over 'Seks onder tieners') na de seksuele revolutie van de jaren '60.

Eén van de vele belangwekkende conclusies die Rubin trekt is, dat er 'een diepe kloof tussen denken en gedrag' bestaat. Zo is, o.a. door de Pil en verbazend weinig afgeremd door de angst voor Aids, het seksuele gedrag van vrouwen en meisjes enorm veel vrijer geworden. (Mannen profiteerden daarvan, maar betaalden ook een prijs.) Ook worden er heel wat mooie woorden gesproken (zie citaat) over gelijke rechten, maar in de onderliggende denk- en gevoelswereld is bij vrouwen en vooral bij mannen aanzienlijk minder veranderd. Hierover gaan de (boeiendste) hoofdstukken 'Seks, geslachtspatronen en macht' en 'Het najagen van relaties.'

Lilian B. Rubin: Het erotisch slagveld. Ambo, Baarn 1990, 219 blz. f 27,50. (FS)

Moordende hartstocht

'De koelkast was leeg op een pilsje en het pistool na, dat bovenin lag weg te vriezen. Ik nam ze allebei mee naar de bank en ging weer liggen, naakt, mijn huid heel zacht. Het enige dat ik tot me door kon laten dringen, die prachtige ochtend, een pistool balancerend op mijn buik en zijn neus in mijn schaamhaar genesteld, was een intense droefheid'.

(...) „Moet je horen”, zei Coco, „het doet er niet toe wie Delores was of waarom je toen van haar hield en waarom je haar nu haat. Delores is een hallucinatie, dus de feiten doen niet ter zake. Hoe erg je gekwetst bent, dat is belangrijk.” Dat pistool en die diepe gekwettheid vormen de belang-

rijkste 'attributen' van de roman/thriller 'Na Delores' van de populaire Amerikaanse schrijfster Sarah Schulman. De ik-figuur, serveerster in Herbie's Coffee Shop in de New Yorkse zelfkantbuurt de Bowery, valt ten prooi aan een ontembare wraakzucht als ze in de steek wordt gelaten door haar minnares Delores. Haar wraakgevoelens worden dan ook maar zeer ten dele bevredigd door een zoektocht naar de dader van de zinloze moord (gewurgd en in de East River gedumpt) op het stripdancersesje Marianne Walker, alias Punkie. Even lijkt de ontknoping daar, met een enorme schietpartij in de flat van haar 'vriendinnen' Charlotte en Beatriz en drugsdealend zontje Daniël. Maar nee, die blijken 'onschuldig', ze vindt alsnog de ware dader en vermoordt die gruwelijk.

Als thriller – met als bijzonderheid dat die zich geheel afspeelt in een subcultuur van lesbische punkers – is het boek misschien boeiend voor liefhebbers van dit genre, maar voor een roman worden de karakters toch te weinig uitgediept.

Sarah Schulman: Na Delores. Uitg. An Dekker, Amsterdam 1990. 168 blz. f 27,90. (FS)

Pure liefde

Bij de musicaltitels Jesus Christ Superstar, Evita, The Phantom of the Opera, Aspects of Love zal menigeen wel denken aan de beroemde Engelse componist Andrew Lloyd Webber. Maar minder bekend zal zijn dat die laatste, opnieuw zeer succesvolle, musical Aspects of Love (1989) is gebaseerd op de gelijknamige roman van David Garnett uit 1955.

Uitgeverij De Fontein bracht van dit briljante boek een Nederlandse vertaling uit als tiende deeltje in haar laaggeprijsde Pocket-Special-reeks (waarin meer literaire 'klassiekers' verschenen, zoals Christus wordt weer gekruisigd van Nico Kazantzakis en Als de avondwinde bloeit van Jetta Carleton).

In 'Aspecten van liefde' beleeft de jonge Engelsman Alexis een romantische idylle met de mooie, beroemde Franse actrice Rose in de Zuidfranse villa van zijn rijke oom sir George. Tegen beider verwachting in houdt hun relatie stand, ondanks de vaak grote afstanden in plaats, tijd, levensloop en visies op de liefde. Alexis maakt een flitsende militaire carrière in Maleisië en Afrika, Rose in de theaterwereld van Parijs, waar ze is gaan wonen met de oudere George en dochter Jenny. De ruimhartige en altijd door minnaars omringde Rose accepteert weliswaar moeilijker de Italiaanse geliefde van sir George dan Alexis' zuivere gevoel voor Jenny, maar haar onbaatzuchtig liefdevolle instelling staat er tevens borg voor dat niemand in dit uitgebreide netwerk van relaties uit de boot valt. Hartstocht, jaloezie, teder-

David Garnett Aspecten van liefde

Fontein

heid, geweld, seksualiteit, onbaatzuchtigheid zijn aspecten van liefde, die door Garnett – zowel luchtig als met grote diepgang – werden geïntegreerd in een klein meesterwerk over pure liefde, dat minstens gelijke bekendheid verdient als 'Lady Chatterley's Lover' van zijn vriend D. H. Lawrence.

David Garnett: Aspecten van liefde. De Fontein, Baarn 1990. 124 blz. f 19,90. (FS)

Levensangst

Pauline J. van Munster (Nijmegen 1959) maakte in oktober jl. haar debuut met een bundeling van drie novellen onder de titel 'Een nieuwe kilte'. En om maar meteen met de deur in huis te vallen: dit is niet alleen een veelbelovend debuut, hier presenteert zich een auteur met literatuur die klinkt als een klok, of beter: als een carillon. Elk verschillend van compositie geven de drie verhalen op uiterst beklemmende wijze de levensangst van de hoofdpersonen weer.

In *Lieve meneer pastoor* gaat Nina een dagje uit, naar het pan-

nekoekenhuis op 'De Heksenberg', met een wat naïeve theologiestudent, die uit 'menslievendheid' taxichauffeur is geworden. Tussendoor blikt ze terug op haar jeugd in schuldbeladen dagboektekeningen, terwijl haar moeder al even 'schuldige' biechtgesprekken voert met een pastoor. In het titelverhaal *Een nieuwe kilte* probeert Colet, tijdens een benauwend verblijf in een mistroostig vakantieappartement, haar mis-

gelopen huwelijk met de dienstplichtige Simon te reconstrueren. Aan het hulpeloze slot staat de meevolende lezer/es het klamme angstzweet op het voorhoofd. In het laatste verhaal schrijft een jonge vrouw in het ziekenhuis, gedurende de paar weken tussen haar heupoperatie en de verplaatsing naar een revalidatiecentrum, bijna dagelijks *Brieven aan haar moeder*. Ze blijft heen en weer geslingerd worden tussen haar wil en de angst om haar leven in eigen hand te nemen: *Tk durf niet alleen te lopen in deze wereld, moeder, en ik weet dat het ook jouw taak niet meer is me daarbij te helpen.*

Niet direct opbeurende, maar wel prachtig geschreven novellen, die doen verlangen naar meer.

Pauline J. van Munster: Een nieuwe kilte. Furie, Amsterdam 1990. 134 blz. f 23,50. (FS)

Marguerite Duras

Bij Van Gennep kwam vorige herfst al weer de zevende Duras-vertaling uit binnen vijf jaar. Het

is de roman 'Vernietigen, zegt zij', die Marguerite Duras (Frans Indochina, 1914) schreef in 1968/69, na de Parijse mei-revolutie. Dat laatste is te merken aan enkele verwijzingen in het boek, bijv. naar 'Duitse joden' en de studentenleider Daniel Cohn-Bendit, maar toont ook haar blijvende betrokkenheid bij het universele lijden van de joden.

De roman speelt in en om een parkhotel, tevens rusthuis, waar het decor gevormd wordt door het klokkende geluid van tennisballen en het licht/schaduwspel onder de bomen voor het park overgaat in een duister bos. Wat plaatsvindt zijn de onderlinge 'confrontaties' tussen enkele mannen (Max Thor en Stein) en vrouwen (Max's jongere vrouw Alissa en de geheimzinnige Elisabeth Alione) en tussen deze mensen en de recente historische gebeurtenissen, althans hun beleving daarvan.

Zoals vaker gezegd, de meeste romans van Duras zijn niet echt na te vertellen. Immers, er gebeurt nauwelijks iets, naar het schijnt. Maar de gevoels spanningen van Duras' personages kun je in die rustige omgeving bijna zien trillen als lucht boven heet woestijnzand. En de sfeer die de auteur weet op te roepen met haar situatieschetsen in staccato-stijl! Of door wat er ge-

en verzwegen wordt – en toch voelbaar gemaakt – tussen de regels van die zo karige dialogen. Nou ja, hier spreekt een liefhebber... ik kan 't ook niet helpen.

Marguerite Duras: Vernietigen, zegt zij. Van Gennep, Amsterdam 1990. 106 blz. f 24,50. (FS)

Elektrosmog bedreigt ons aller gezondheid

Voor het buitengewoon belangwekkende boek 'Elektrostress' van de Duitse auteur Wulf-Dietrich Rose – waarvan Ankh-Hermes in september jl. een Nederlandse vertaling uitbracht – wordt hier wat meer plaats ingeruimd dan normaal in deze rubriek. In het voorwoord stelt Rose ondermeer:

'Het gaat om veel meer dan om elektrostress en de typische gevolgen ervan op de lange termijn, zoals gestoorde hormoonbalans, hartritmestoringen, denkblokkades, allergieën, gedragsstoringen en verminderde weerstand van het immuunsysteem.'

Eigenlijk woedt er een (vooralsnog stille) belangenstrijd tussen enerzijds producenten (die maar alles maken wat verkoopbaar is), onderzoekers (die goed betaald worden om alles te 'bewijzen' of te verzwijgen wat hun opdrachtgevers willen), consumenten (die alles kopen wat direct voordeel biedt zonder na te denken over de mogelijke nadelen) en anderzijds de massa's (nog) machteloze en onwetende slachtoffers van dit productiesysteem.

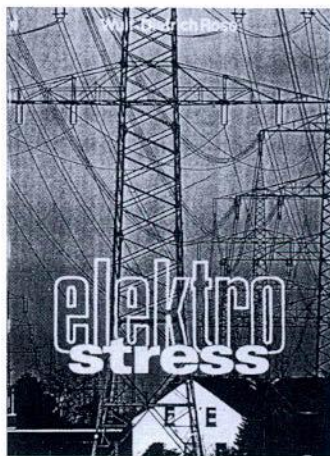
'Dit boek wil die macht mobiliseren die het snelst en het grondigst de noodzakelijke veranderingen tot stand kan brengen: de macht waarover de slachtoffers, de consumenten, bij wie de ogen zijn open gegaan, beschikken. Uiteindelijk is immers hun gedrag bepalend voor wat en hoe er wordt geproduceerd.'

Natuurlijk is onze Westerse welvaartsmaatschappij niet meer denkbaar zonder elektriciteit en de voordelen van elektronische apparatuur, maar er is te weinig stilgestaan bij de – steeds meer toenemende – nadelen hiervan. Rose wil ons bewust maken van die veelsoortige schadelijke gevolgen van elektriciteit, elektromagnetische velden en straling, waaraan we dag en nacht blootstaan. Meest voor de hand liggende voorbeelden: hoogspanningskabels, tv-toestellen, beeldschermen en talloze huishoudelijke apparaten, van tl-verlichting, dimmers en halogeenlampen tot radioweekers, telefoons, magnetrons en koelkasten. De gigantische ontwikkelingen in de elektronica veroorzaken nog onvoldoend erkende bijverschijnselen van lichamelijke en geestelijke aard, die met de begrippen elektrosmog en elektrostress maar grof zijn aangeduid.

De uitgebreide en gedetailleer-

de informatie die hier wordt geboden is gebaseerd op 'de resultaten van meer dan tweeduizend onderzoeken naar de elektromagnetische stralingsbelasting in woonkamers, slaapkamers, kantoren, scholen en op kinderspeelplaatsen, die medewerkers van het *Institut für Baubiologie* in Rosenheim en ikzelf in de laatste jaren hebben gedaan.' Daarnaast is ook een grote hoeveelheid Amerikaans en Russisch onderzoeksmateriaal verwerkt, niet het minst ook uit militaire situaties, voor zover niet geheim gehouden. Een paragraaf over het werken met radar eindigt Rose met de zin: *'Ook talrijke deskundigen willen niet meer uitsluiten dat de met microgolven en andere elektromagnetische stralen werkende militaire systemen in zogenaamde vredetijd op de lange termijn eerder een schadelijk effect hebben dan dat ze de bevolking beschermen.'*

Er wordt nog veel meer aan de orde gesteld, waaruit hier slechts een kleine greep: elektrostress als oorzaak voor het sterven van onze bossen, wiegedood van baby's door elektrische leidingen van tram of trein, tv-kijken en werk aan beeldschermen door zwangere vrouwen vergroot risico van miskramen en misvormingen bij geboren kinderen, microgolfsstraling vergroot kans op kanker en andere minder ernstige aandoeningen, slaapstoornissen ten gevolge van elektrostress enz. Maar het aardige van dit bijzonder informatieve en kritische boek is vooral ook, dat het – naast een rijkdom aan illustra-

ties – in aparte kadertjes zoveel heldere en zeer praktische tips voor directe toepassing in ieders eigen omgeving bevat.

Warm aanbevelen dus om te lezen, en wat mee te doen!

Wulf-Dietrich Rose: Elektrostress. Ankh-Hermes, Deventer 1990. 196 blz. geïll. f 39,50. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

**LEGER
MOET
INKRIMPEN**

ZE BEGINNEN
ZEKER BIJ DE
SOKKEN.

